

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

DE MASTER VAN JÓUW KEUZE?

SELECTIE IN BEKOSTIGDE WO-MASTEROPLEIDINGEN

MEERJARIG ONDERZOEK SELECTIE EN TOEGANKELIJKHEID

april 2018

Voorwoord

Als je net je bachelordiploma hebt gehaald, is de kans groot dat je verder wilt studeren. Aan je eigen instelling, of misschien wel heel ergens anders. Keuze genoeg. Althans, in theorie. Want nu wo-masteropleidingen steeds meer mogelijkheden hebben om studenten te selecteren, is alleen een bachelordiploma niet altijd meer genoeg om de master van je keuze te kunnen volgen. En is het niet meer alleen jóuw keuze, maar ook die van de opleiding die bepaalt waar je terecht komt. Zijn je cijfers hoog genoeg? Ben je wel echt gemotiveerd? Hoe zit het met je academische vaardigheden, en hoe is je Engels?

Steeds meer opleidingen benutten die mogelijkheden om aanvullende eisen te stellen aan aspirant-studenten. Ze spreken dan meestal niet over selectie, maar over 'geschiktheid bepalen of een optimale match realiseren'. Zo willen ze de kans dat studenten voortijdig afhaken zo klein mogelijk maken. Op zichzelf is dat logisch: we willen immers allemaal dat elke student op de juiste plek terecht komt, dat elke student zijn studie met succes afrondt. En dat daarbij geen concessies worden gedaan aan de kwaliteit van het onderwijs. Maar tegelijkertijd willen we dat het hoger onderwijs toegankelijk is voor iedereen met de juiste kwalificaties. En selectie kan die toegankelijkheid onder druk zetten. Daarbij is selectie mensenwerk. De kans bestaat dat sommige studenten onbedoeld worden uitgesloten en studenten soms ook zelf afzien van een opleiding, terwijl die opleiding mogelijk wel geschikt voor hen is.

In een meerjarig onderzoeksprogramma onderzoekt de Inspectie van het Onderwijs de toegankelijkheid van het hoger onderwijs bij selectie. Dit jaar hebben we specifiek gekeken naar de masterfase. Vorig jaar zagen we dat selectie een zekere kansongelijkheid teweegbrengt, ook in de master. De brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs leek niet onder druk te staan, maar bepaalde groepen studenten stroomden wat minder vaak in selecterende opleidingen in. Dit jaar zien we nog steeds kleine verschillen in de instroom in de master maar de toegankelijkheid voor bepaalde groepen studenten blijft stabiel. Positief is de inhaalslag die studenten met een niet-westerse migratieachtergrond lijken te maken. Het is hoe dan ook zaak de ontwikkelingen qua (brede) toegankelijkheid te blijven volgen. Daarbij verdient aandacht dat het aantal selecterende masters toeneemt, steeds minder afgestudeerden doorstromen naar een master en steeds meer bachelors een tussenjaar nemen.

Instellingen en selecterende opleidingen hebben het afgelopen jaar duidelijk hun best gedaan om de selectieprocedure zorgvuldig en transparant vorm te geven. Dat zien we bijvoorbeeld terug in de voorlichting over selectie, die is verbeterd. En in de instelling van een universiteitsbreed vangnet voor afgewezen studenten. Het toont dat instellingen en opleidingen hun verantwoordelijkheid serieus nemen, en de toegankelijkheid van het hoger onderwijs belangrijk vinden. Dat is terecht. Want wie verder wil leren in het hoger onderwijs en daarvoor de juiste kwalificaties heeft, verdient een warm welkom en een open poort naar de plek die bij hem past.

drs. Monique Vogelzang
Inspecteur-generaal van het Onderwijs

Inhoud

1	Inleiding 13
1.1	Achtergrond en aanleiding 13
1.2	Focus en reikwijdte 15
1.3	Doel en doelgroep 15
1.4	Onderzoeksvraag en deelvragen 16
1.5	Leeswijzer 16
2	Methoden en begrippen 17
2.1	Onderzoeksmethoden 17
2.2	Begripsbepalingen 19
3	Doorstroom van bachelor naar master 21
3.1	Doorstroom 21
3.2	Keuze voor master 22
4	Selectie 24
4.1	Kwesties rond selectie 24
4.2	Masteropleidingen met selectie 26
4.3	Selectie per groep 30
4.4	Aanvullende eisen 30
4.5	Weging van aanvullende eisen 33
5	Voorlichting 35
5.1	Algemene informatie en voorlichting over masteronderwijs 35
5.2	Bronnen van informatie over selectie 38
5.3	Tevredenheid over informatie over selectie 39
6	De rol van toegankelijkheid 44
6.1	Balans tussen toegankelijkheid en geschiktheid 44
6.2	Instellingsbeleid rond toegankelijkheid 45
7	De rol van kansengelijkheid 47
7.1	Ervaren effecten van selectie 47
7.2	Kansengelijkheid in selecterende master 48
7.3	Zelfselectie 52
7.4	Instellingsbeleid rond kansengelijkheid 54
8	Conclusies en aanbevelingen 56
8.1	Conclusies 56
8.2	Aanbevelingen 58
	Geraadpleegde literatuur 59
	Bijlage 60

Samenvatting

Selectie en toegankelijkheid binnen het hoger onderwijs blijft de komende jaren een belangrijk thema. De Inspectie van het Onderwijs heeft daarom een meerjarig onderzoeksprogramma rond dit thema opgezet. Dit rapport bevat de resultaten van een onderzoek binnen dat programma naar het toelatingsbeleid in de wo-masterfase. Sinds de afschaffing van het automatisch toelatingsrecht tot de doorstroommaster in 2014 kan in principe elke masteropleiding kandidaten selecteren. Een masteropleiding mag dus behalve het bezit van een geldig diploma nog andere kwalitatieve eisen aan studenten stellen. Selectie in de master zal daardoor steeds vaker voorkomen. De vraag is wat dat betekent voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs in het algemeen en selecterende opleidingen in het bijzonder.

In het vorige onderzoek binnen ons meerjarige programma (Inspectie van het Onderwijs, 2017) zagen we geen concrete aanwijzingen dat de brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs onder druk staat. Wel bleek dat bepaalde groepen studenten wat minder vaak in selecterende opleidingen instroomden, zowel in de bachelor als in de master. Dit jaar onderzochten we in hoeverre en hoe de bekostigde universiteiten invulling geven aan het selectiebeleid in de masterfase, en welke gevolgen dit heeft voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs. Behalve naar selectie in het algemeen keken we in het bijzonder naar de voorlichting, de rol van toegankelijkheid en de rol van kansengelijkheid bij selectie.

Onderzoeksmethoden

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden hebben we zowel bureauonderzoek als veldonderzoek gedaan. Bij het bureauonderzoek hebben we gebruikgemaakt van bestaande gegevens in de vorm van voorgaande onderzoeken, databases en publiek toegankelijke documenten, zoals jaarverslagen en instellingsplannen. Het veldonderzoek bestond uit een schriftelijke inventarisatie onder de dertien Nederlandse bekostigde universiteiten naar het stellen van aanvullende eisen voor de toelating tot masteropleidingen. Daarnaast hebben we een vragenlijst uitgezet onder 5.903 masterstudenten die in 2016 zijn begonnen aan een voltijdmaster in het wetenschappelijk onderwijs. Verder hebben we een praktijkstudie uitgevoerd bij twaalf verschillende masteropleidingen van zes instellingen.

Conclusies

Algemeen beeld: de toegankelijkheid van het masteronderwijs

De verschillen in de studentenstroom tussen selecterende en niet-selecterende masteropleidingen zijn niet groter geworden. Toch zijn er ook signalen die kunnen duiden op een verminderde toegankelijkheid van het hoger onderwijs. Zo laat het kwantitatief beeld zien dat:

- het aantal selecterende masters toeneemt;
- de afname van de totale doorstroom van bachelorgediplomeerden naar de master verder doorzet;
- het aandeel bachelorgediplomeerden dat een tussenjaar neemt blijft stijgen.

Het zijn ontwikkelingen die verdere monitoring en nader onderzoek over een langere periode vergen om ze beter te kunnen duiden.

Selectie

Het begrip selectie leidt tot verwarring. Veel opleidingen zeggen niet te selecteren, maar stellen wel aanvullende eisen aan aspirant-studenten. Daarom is geen eenduidig antwoord te geven op de vraag in welke mate wo-masteropleidingen selecteren. Afhankelijk van de gehanteerde definitie geldt dit voor 10 tot 40 procent van de opleidingen. Opleidingen maken daarbij vaak onderscheid tussen groepen studenten. Vooral aan hbo-studenten en buitenlandse studenten stellen ze vaak aanvullende eisen. Meestal gaat het om een motivatie en een minimaal Grade Point Average (GPA). De weging van deze aanvullende eisen verschilt per opleiding; vaak kunnen studenten compenseren voor bijvoorbeeld mindere cijfers.

Voorlichting

Instellingen geven studenten vooral voorlichting over toelating tot de master via de website en voorlichtingsdagen. De universiteiten werken aan verbetering van de voorlichting, en dat werpt zijn vruchten af. Studenten zijn doorgaans redelijk tevreden over de inhoud en de vindbaarheid van deze informatie. De informatie op de website is volgens hen verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren. Toch is verdere verbetering mogelijk en noodzakelijk. Het gaat dan vooral om voorlichting over de weging van aanvullende eisen en de terugkoppeling van resultaten.

De rol van toegankelijkheid bij selectie

Universiteiten die al selecteren of dit overwegen, doen dat zorgvuldig en houden oog voor de toegankelijkheid van het masteraanbod. Hierin worden ook belangrijke stappen gezet, onder meer via de taskforce Toelating master die de Vereniging van Universiteiten (VSNU) in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft ingesteld. Zo is voor de komende twee jaar een universiteitsbreed vangnet ingesteld, al geven veel opleidingen in ons onderzoek aan dat een (geformaliseerd) vangnet niet of nog niet nodig is. Een aandachtspunt is de afstemming tussen universiteiten rond selecterende masters: daarvan is maar beperkt sprake.

De rol van kansengelijkheid bij selectie

Er is nog steeds sprake van kleine verschillen tussen groepen studenten in de instroom, maar het verschil tussen Nederlandse studenten en studenten met een niet-westerse migratieachtergrond is ten opzichte van 2016 afgenomen. Studenten met een niet-westerse migratieachtergrond lijken een kleine inhaalslag te maken. Zelfselectie speelt een rol bij studenten die niet kiezen voor een selecterende master. Specifiek beleid, gericht op de vertegenwoordiging van bepaalde groepen studenten in selecterende masteropleidingen, ontbreekt momenteel. Opleidingen zeggen kansengelijkheid vaak wel belangrijk te vinden. Tegelijkertijd geven ze aan te selecteren op kwaliteit c.q. geschiktheid. Wel is op verschillende instellingen diversiteitsbeleid in ontwikkeling.

Aanbevelingen

Op basis van onze conclusies komen we tot de volgende aanbevelingen aan instellingen en selecterende masteropleidingen:

1. Zorg voor afstemming over selectie met andere instellingen.
2. Vervroeg de voorlichting over het toelatingsbeleid van masters.

3. Maak persoonlijk contact met een vaste contactpersoon mogelijk.
4. Informeer studenten over de weging van de aanvullende eisen.
5. Geef studenten feedback op hun prestaties in de toelatingsprocedure.
6. Besteed meer aandacht aan kansengelijkheid, bijvoorbeeld door specifiek beleid rond dit thema te ontwikkelen..
7. Zorg voor een gedeeld begrippenkader dat onder meer het begrip selectie verheldert.

Besluit

Selecterende instellingen en opleidingen nemen hun verantwoordelijkheid serieus. Met een zorgvuldige en transparante selectieprocedure én in goed overleg met andere instellingen moet het mogelijk zijn om daadwerkelijk elke student de juiste plek in het hoger onderwijs te bieden. In lijn met de ingezette activiteiten vanuit de VSNU zetten de instellingen en opleidingen bewuste stappen in de goede richting. De komende jaren blijft de inspectie de ontwikkelingen op het gebied van selectie en toegankelijkheid in het hoger onderwijs volgen. Daarbij volgen we ook de activiteiten van de VSNU. Ondertussen blijven we in gesprek met de VSNU en de studentenorganisaties over een gezamenlijk begrippenkader en de manier waarop de monitoring van het toelatingsbeleid verbeterd kan worden.

1 Inleiding

Sinds de afschaffing van het automatisch toelatingsrecht tot de doorstroommaster in 2014 kan in principe elke masteropleiding kandidaten selecteren. Een masteropleiding mag dus behalve het bezit van een geldig diploma nog andere kwalitatieve eisen aan studenten stellen. Selectie in de master zal daardoor steeds vaker voorkomen. De toegankelijkheid van het hoger onderwijs is een belangrijk aandachtspunt bij selectie. Niet alleen de brede toegankelijkheid, maar juist ook de toegankelijkheid van specifieke selecterende opleidingen. De Inspectie van het Onderwijs onderzocht de gevolgen van selectie in de wo-master voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs. Dit rapport bevat de resultaten van dat onderzoek.

Enkele bevindingen uit dit onderzoek zijn tussentijds gepubliceerd (Inspectie van het Onderwijs, 2018). Het onderzoek is onderdeel van een meerjarig, flexibel onderzoeksprogramma, waarin de inspectie een 'rollende planning' hanteert. Dat wil zeggen dat actuele ontwikkelingen aanleiding geven voor nieuwe onderzoeksvragen.

1.1 Achtergrond en aanleiding

Selectie in de master

Met de invoering van de harde knip in 2012 moeten studenten die in een wo-masteropleiding willen instromen, eerst de bacheloropleiding met een diploma hebben afgerond. Aanvankelijk gaf het bachelordiploma daarbij automatisch toelatingsrecht tot de doorstroommaster, maar met de Wet Kwaliteit in verscheidenheid hoger onderwijs (Wet KIV) is dit toelatingsrecht met ingang van studiejaar 2014/2015 afgeschaft. Doel van deze maatregel is onder meer om elke student op de juiste plek te krijgen. Sindsdien kan iedere masteropleiding in het wo eisen stellen aan studenten die de opleiding willen volgen. De instellingen mogen zelf de criteria bepalen, zoals de hoogte van het eindcijfer, capaciteiten of motivatie. Uitgangspunt blijft dat er voor elke afgestudeerde wo-bachelor een mogelijkheid is om een wo-masteropleiding te volgen.

Selectie in de master is niet centraal geregeld en wordt ook niet centraal geregistreerd. Anders dan bij de bacheloropleidingen is er daardoor geen algemeen overzicht van selecterende masteropleidingen en van de aanvullende eisen die deze opleidingen hanteren. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) wil graag dat universiteiten ervoor zorgen dat de komende jaren systematisch zicht ontstaat op het aantal selecterende masters. Welke masters selectief zijn (en welke aanvullende eisen deze masters gebruiken) wordt nu nog niet systematisch geregistreerd.

Eerder inspectieonderzoek naar selectie en toegankelijkheid

In juli 2017 verscheen ons vorige onderzoeksrapport over selectie en toegankelijkheid in het hoger onderwijs (Inspectie van het Onderwijs, 2017). Daarin besteedden we ook aandacht aan selectie in de masterfase. We concludeerden dat er geen concrete aanwijzingen zijn dat selecterende maatregelen de brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs onder druk zetten, maar dat selectie wel zorgt voor een wat andere instroom. Zo zagen we verschillen tussen selecterende en niet-selecterende masteropleidingen in de doorstroom van specifieke groepen

studenten. Relatief meer vrouwen dan mannen en meer studenten met een Nederlandse achtergrond dan studenten met een niet-westerse migratieachtergrond starten met een selecterende masteropleiding. Ook zijn er verschillen naar sociaaleconomische status: studenten met hoger opgeleide ouders of ouders uit hogere-inkomensgroepen stromen vaker door naar een selecterende masteropleiding dan studenten met lager opgeleide ouders of ouders uit lagere-inkomensgroepen.

De geconstateerde doorstroomverschillen bleken weliswaar klein, maar hardnekkig. Ze zijn namelijk ook gesignaleerd bij andere overgangen, zoals naar selecterende bacheloropleidingen (zie ook ResearchNed, 2017). Daarom vonden wij alertheid hier wel op zijn plaats. Het roept immers de vraag op wat de gevolgen voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs zijn als meer masteropleidingen gaan selecteren. Houden instellingen genoeg rekening met de toegankelijkheid van de master? Uit een inventarisatie van de Vereniging van Universiteiten (VSNU) uit 2016 bleek dat de helft van de instellingen op dat moment een beleid voerde dat specifiek gericht was op toegankelijkheid van de masterfase. Binnen de overige universiteiten werd het beleid nog vormgegeven (VSNU, 2016).

Verder constateerden we in ons vorige onderzoek dat de volledigheid van de informatie die opleidingen verschaffen over hun selectiecriteria en –procedures sterk verschilt per opleiding en binnen instellingen. In het algemeen bleek dit aspect voor verbetering vatbaar. De informatie op de website was vaak niet duidelijk, volledig en eenduidig. Voor studenten bleek het onduidelijk hoe de selectieprocedure precies in elkaar steekt, wat er met de door hen aangeleverde documenten gebeurt, hoe de verschillende aanvullende eisen zich tot elkaar verhouden, of zij daadwerkelijk afgewezen kunnen worden en bij wie ze terecht kunnen met vragen of voor advies. Studenten hebben baat bij zo transparant en eenduidig mogelijke informatie over de selectieprocedure en de bijbehorende eisen. Opleidingen zijn ook wettelijk verplicht deze informatie te geven (artikel 7.15 lid 1 en artikel 7.30b, WHW).

Afspraken minister, VSNU en studentenbonden

De inspectie vindt het belangrijk dat door selectie geen onbedoelde effecten optreden die het hoger onderwijs minder toegankelijk maken. Naar aanleiding van de bevindingen uit ons vorige rapport riep de toenmalige minister op om bij het instellen van selectie bedacht te zijn op dergelijke onbedoelde effecten (OCW, 2017). Ook ging zij in gesprek met de VSNU en de studentenbonden, de Landelijke Studentenvakbond (LSVb) en het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO). Deze gesprekken hebben tot verschillende afspraken geleid. Daarmee wordt invulling gegeven aan de motie Verhoeven c.s.¹, die oproept om in overleg met de VSNU en de studentenbonden kaders te ontwikkelen voor selectie in de masterfase.

De VSNU en de studentenbonden de verschillende aandachtspunten rondom de toegankelijkheid van de masterfase geprioriteerd. In opdracht van de minister heeft de VSNU de taskforce Toelating master ingesteld, die de komende twee jaar de toegankelijkheid van de masterfase gaat monitoren. Deze taskforce zal zich onder meer bezighouden met de borging van de toegankelijkheid. Ook treedt de taskforce in overleg met de inspectie en studentenorganisaties. Het doel daarvan is om zowel de monitoring van het toelatingsbeleid als de transparantie en informatievoorziening voor studenten te verbeteren, en de kennis over effectieve selectie-eisen en

1 Motie Verhoeven c.s., Tweede Kamer, vergaderjaar 2016–2017, 34 550-VIII, nr. 111

methoden te vergroten. Voor wat betreft dat laatste heeft de VSNU de leergang 'Effectief en inclusief toelatingsbeleid' opgezet, waarin universiteiten kennis en ervaring kunnen uitwisselen.

Uit de voortgangsnotitie van de taskforce blijkt dat de universiteiten het afgelopen half jaar concreet invulling hebben gegeven aan het uitgangspunt dat elke bachelorstudent in zijn vakgebied bij zijn eigen instelling een master moet kunnen volgen. Voor de komende twee jaar is universiteitsbreed een zogenoemd vangnet ingesteld. Iedere universiteit heeft inmiddels, in afstemming met de medezeggenschap, geëxpliciteerd hoe men hieraan invulling geeft. Daarbij was het in een aantal gevallen niet nodig om een aparte vangnetregeling te ontwikkelen, omdat het al staand beleid was dat er voor studenten van elke bacheloropleiding minimaal één niet-selecterende masteropleiding beschikbaar is. Verder heeft de VSNU aangegeven dat de komende jaren terughoudend zal worden omgegaan met aanvullende toelatingseisen voor de master (VSNU, 2017).

1.2 Focus en reikwijdte

In ons vorige onderzoek was selectie in de wo-masterfase een van de deelonderwerpen. De focus lag daarbij op de afschaffing van het automatisch toelatingsrecht tot de doorstroommaster: wat waren de effecten daarvan? Dit vervolgonderzoek richt zich alleen op selectie in de masterfase, en neemt daarbij de situatie na de wetwijziging als vertrekpunt. We hebben de onbedoelde effecten van selectie in de masterfase verder onderzocht. Dit jaar hebben we dat voor het eerst ook gedaan met een vragenlijst onder masterstudenten. Daarnaast hebben we net als in 2016 een uitvraag gedaan onder de dertien Nederlandse bekostigde universiteiten naar het stellen van aanvullende eisen voor de toelating tot masteropleidingen. Verder monitoren we opnieuw de verschillen in instroomkansen tussen groepen studenten en vestigen we de aandacht op de volledigheid van de informatievoorziening van selecterende masteropleidingen.

Update in- en doorstroommonitor

Als vast onderdeel van ons meerjarige onderzoeksprogramma brengen we de trends en ontwikkelingen in de in- en doorstroom jaarlijks in kaart, vooral van specifieke groepen studenten in het bekostigd hoger onderwijs. De in- en doorstroommonitor bevat een update van deze gegevens en wordt als eigenstandig rapport uitgebracht.

Studeren met een functiebeperking

In 2017 is, als deelproject van ons meerjarige programma, ook onderzoek gedaan naar studeren met een functiebeperking. In dit onderzoek zijn we nagegaan in welke mate de voorzieningen vanuit het profileringsfonds van instellingen bijdragen aan de toegankelijkheid van het bekostigde hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking. De uitkomsten van dit onderzoek publiceren we ook in een apart rapport.

1.3 Doel en doelgroep

Dit onderzoek heeft als doel om, voortbouwend op eerder onderzoek, inzicht te bieden in de ontwikkelingen rond selectie binnen het masteronderwijs, en in de transparantie van de selectieprocedure en de aanvullende eisen die universiteiten hanteren. De doelgroep wordt gevormd door het ministerie van OCW, de Tweede

Kamer, de universiteiten, de studenten(organisaties), de VSNU en overige belanghebbenden.

1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen

De inspectie wil met dit themaonderzoek naar selectie in de masterfase de volgende overkoepelende vraag beantwoorden:

In welke mate en op welke wijze geven de bekostigde universiteiten invulling aan het selectiebeleid in de masterfase, en welke gevolgen heeft dit voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs?

Bij deze hoofdvraag horen de volgende deelvragen:

- *In welke mate selecteren wo-masteropleidingen, voor welke groepen studenten doen ze dat, welke (aanvullende) eisen stellen ze en hoe worden die gehanteerd?*
- *Hoe geven universiteiten invulling aan de voorlichting over selectie in de masterfase?*
- *Hoe laten universiteiten de toegankelijkheid van de masterfase meewegen in hun besluit om al dan niet te kiezen voor selectie? (Blijft er altijd een mogelijkheid voor bachelorgediplomeerden om een passende masteropleiding te volgen?)*
- *In hoeverre voeren instellingen gericht beleid op de instroom van specifieke subgroepen in selecterende masteropleidingen, met het oog op kansengelijkheid?*

1.5 Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit acht hoofdstukken. Hoofdstuk 2 bevat een nadere toelichting op de onderzoeksmethode en een aantal gebruikte begrippen. In hoofdstuk 3 gaan we kort in op de belangrijkste ontwikkelingen in de doorstroom van de bachelor naar de master. In de vier hoofdstukken die volgen beantwoorden we de vier deelvragen. We besluiten in hoofdstuk 8 met onze conclusies en aanbevelingen.

2 Methoden en begrippen

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden hebben we zowel bureauonderzoek als veldonderzoek gedaan. Het veldonderzoek viel uiteen in een vragenlijstonderzoek onder groepen masterstudenten, een schriftelijke inventarisatie onder de dertien Nederlandse bekostigde universiteiten en een beperkte praktijkstudie. In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de gehanteerde methoden (paragraaf 2.1) en bakenen we de gehanteerde begrippen af (paragraaf 2.2).

2.1 Onderzoeksmethoden

Bij het bureauonderzoek hebben we gebruikgemaakt van bestaande gegevens in de vorm van voorgaande onderzoeken, databases en publiek toegankelijke documenten, zoals jaarverslagen en instellingsplannen. De resultaten van dit bureauonderzoek combineren we in dit rapport met die uit het veldonderzoek. De onderdelen van het veldonderzoek lichten we hieronder apart toe.

Vragenlijst masterstudenten

In het najaar van 2017 is een vragenlijst uitgezet onder 5.903 masterstudenten die in 2016 zijn begonnen aan een voltijdmaster in het wetenschappelijk onderwijs. We vroegen de studenten naar de motieven voor hun keuze voor een masteropleiding, hun ervaringen met de aanmeld- en toelatingsprocedure tot de masteropleiding en hun mening over selectie en de informatie hierover. Studenten die aangaven een selecterende master te volgen vroegen we ook welke aanvullende eisen de opleiding bij de toelating hanteerde.

Steekproef

De vragen zijn voorgelegd aan vier groepen studenten. Deze groepen zijn samengesteld aan de hand van door ons berekende gegevens uit 1 Cijfer HO en uit onze eigen inventarisatie naar de selectiviteit van masteropleidingen van 2016. We zijn zo tot de volgende steekproef gekomen:

1. studenten die een niet-selecterende master zijn gaan volgen aan de universiteit van hun bachelor (n=1.500);
2. studenten die een selecterende master zijn gaan volgen aan de universiteit van hun bachelor (n=1.500);
3. studenten die een niet-selecterende master zijn gaan volgen aan een andere universiteit dan hun bachelor (n=2.167);
4. studenten die een selecterende master zijn gaan volgen aan een andere universiteit dan hun bachelor (n=736).

We hebben er bewust voor gekozen om de steekproef van studenten in masters met aanvullende eisen naar verhouding groter te maken, zodat we voldoende respons zouden krijgen.

Respons

In totaal hebben 924 studenten de vragenlijst volledig ingevuld, een respons van 16 procent. Van de 924 masterstudenten hebben 474 studenten (51 procent) aangegeven dat er aanvullende eisen zijn gesteld om aan de masteropleiding te worden toegelaten. Ook zijn er 332 studenten (36 procent) een masteropleiding aan een andere instelling gaan volgen. Vanwege het steekproefdesign zijn deze

percentages niet representatief voor alle masterstudenten in het hoger onderwijs. Studenten in selecterende masters zijn oververtegenwoordigd. Dit betekent dat we niet kunnen generaliseren naar de gehele Nederlandse masterpopulatie. We kunnen echter wel uitspraken doen over de afzonderlijke groepen.

Het percentage studenten dat in de vragenlijst aangeeft van universiteit te zijn veranderd is nagenoeg vergelijkbaar met onze eigen gegevens op basis van 1 Cijfer HO. Het percentage studenten dat aangeeft dat hun master aanvullende eisen stelde verschilt van onze inventarisatie: ongeveer 30 procent van de studenten geeft hier een ander antwoord dan we op basis van onze inventarisatie hadden verwacht. Een deel van hen geeft aan dat de opleiding niet-selectief is, terwijl dat volgens onze eerdere inventarisatie wel het geval is, en andersom. Bij het vergelijken van de groepen hebben we ervoor gekozen de indeling volgens de studenten te volgen en niet aan onze eigen indeling vast te houden.

Door deze groepen te onderscheiden kunnen we nagaan of studenten die kiezen voor selecterende of niet-selecterende masteropleidingen van elkaar verschillen in hun motivatie voor hun opleidingskeuze, hun ervaringen met toelating en hun mening over de beschikbaarheid en transparantie van informatie. Ook hun algemene mening over selectie in het wetenschappelijk masteronderwijs kunnen we zo vergelijken. Datzelfde geldt uiteraard voor studenten die kiezen voor een andere instelling en studenten die aan dezelfde instelling hun onderwijscarrière voortzetten.

Inventarisatie bij bekostigde universiteiten

Net als in 2016 is in het najaar van 2017 een uitvraag gedaan onder de dertien Nederlandse bekostigde universiteiten naar het stellen van aanvullende eisen voor de toelating tot masteropleidingen. De inventarisatie richt zich uitsluitend op de voltijd masteropleidingen in wo. Postinitiële masteropleidingen zijn buiten beschouwing gelaten. Hetzelfde geldt voor opleidingen waar geen studenten zijn ingestroomd. Ook de opleidingen van de theologische en humanistische instellingen zijn buiten beschouwing gelaten. Het totaal aantal opleidingen in de inventarisatie van 2017 bedraagt 689. Het aantal masters is min of meer gelijk aan dat van 2016/2017, ook naar de verdeling over de sectoren en naar researchmasters.

In de vorige uitvraag hadden we eerst zelf een definitie geformuleerd en vervolgens geïnventariseerd of masteropleidingen hieraan voldeden. Het begrip selectie bleek echter op verschillende manieren te worden geïnterpreteerd, wat leidde tot discussies. Daarom hebben we in plaats daarvan dit jaar naar de onderliggende kenmerken van selectie gevraagd. Daarmee kunnen verschillende definities van selectie toegepast worden, waaronder de definitie die we vorig jaar hanteerden (zie paragraaf 2.2). Er is gevraagd naar:

- capaciteitsbeperking (een beperkt aantal opleidingsplaatsen);
- aanvullende toelatingseisen boven op een geldig en verwant bachelordiploma;
- de mogelijkheid om aspirant-studenten af te wijzen op basis van de gestelde aanvullende eisen;
- doelgroepen waarvoor de aanvullende eisen gelden;
- de taal waarin de opleiding wordt verzorgd;
- het bestaan van een taaltoets.

In deze inventarisatie hebben we alleen gevraagd naar de *aanwezigheid* van deze onderliggende kenmerken. We hebben dus niet gevraagd hoe de aanvullende eisen

er in de praktijk uitzien. Die vraag is meegenomen in de vragenlijst voor masterstudenten.

Praktijkstudie bij zes universiteiten

Met de praktijkstudie willen we kleur geven aan de uitkomsten van zowel de vragenlijst onder studenten als de inventarisatie bij universiteiten, door nader in te zoomen op de achtergronden en verklaringen van keuzes die instellingen en studenten hebben gemaakt. Bij zes universiteiten hebben we gesprekken gevoerd met studenten, stafleden van de opleiding, opleidingsdirecteuren en functionarissen (centraal en decentraal) die betrokken zijn bij de toelating van studenten tot de master van in totaal twaalf verschillende masteropleidingen. Voorafgaand aan de instellingsbezoeken is een studie gemaakt van de beschikbare en relevante beleidsdocumenten op instellings- en opleidingsniveau over aanvullende eisen voor toelating tot de masteropleidingen. Daarnaast hebben we de websites en het voorlichtingsmateriaal van de bezochte opleidingen bestudeerd.

2.2 Begripsbepalingen

In dit rapport worden verschillende begrippen gebruikt die om een nadere toelichting vragen. Hieronder volgt een omschrijving van een aantal begrippen.

Definitie van een selecterende master

In ons vorige onderzoeksrapport definieerden we een masteropleiding als selectief wanneer die masteropleiding (ook) selectie hanteert voor de 'eigen' studenten. Dit deden we vanwege de focus van dat onderzoek, namelijk de afschaffing van het automatisch toelatingsrecht tot de doorstroommaster (zie hoofdstuk 1). Dit recht was alleen relevant voor bachelorgediplomeerden die automatisch doorstroonden naar een master *binnen* de eigen instelling. Er zijn echter ook masteropleidingen die alleen selectie toepassen bij een deel van de studenten, bijvoorbeeld bij studenten die van een andere instelling komen. Die masteropleidingen definieerden we in ons vorige onderzoek als niet-selectief.

In het huidige onderzoek kiezen we voor een gedifferentieerde definitie: we hebben de mate van selectie over het jaar 2017/2018 geïnventariseerd aan de hand van min of meer gangbare definities, waarbij we onderscheid hebben gemaakt tussen de verschillende doelgroepen voor selectie. Daarmee kunnen we selectie bekijken vanuit de definitie zoals toegepast in het vorige onderzoek, maar kunnen we ook een smallere of juist bredere benadering kiezen. We beperken ons tot studenten die hun bacheloropleiding aan een Nederlandse universiteit hebben afgerond. We hebben in de praktijkstudie weliswaar gesproken over de toelating van verschillende groepen studenten waaronder die van internationale studenten maar daar lag niet de focus van ons onderzoek. Selectie van internationale studenten die vanuit het buitenland een master instromen vraagt om een eigenstandig onderzoek vanwege een ander wettelijk kader en een eigen problematiek. Onze gedifferentieerde definitie valt uiteen in drie 'deeldefinities', die we alle drie gebruiken om de gegevens te interpreteren (zie kader).

Drie definities van selectie

Capaciteitsbeperking

Er is sprake van selectie als een masteropleiding een beperkt aantal plaatsen heeft (capaciteitsbeperking).

Selectie geldt voor alle aspirant-studenten

Er is sprake van selectie vanaf het moment dat er aanvullend*, boven op een verwant bachelordiploma, eisen worden gesteld aan **alle** aspirant-studenten om aan een masterprogramma te beginnen.

Selectie geldt voor ten minste een deel van de aspirant-studenten

Er is sprake van selectie vanaf het moment dat er aanvullend*, boven op een verwant bachelordiploma, eisen worden gesteld aan **ten minste een deel** van de aspirant-studenten om aan een masterprogramma te beginnen.

* Voorbeelden van aanvullende toelatingseisen zijn motivatie, een hoog gemiddeld bachelorcijfer en het slagen voor een algemene vaardigheidstest. Het is niet altijd duidelijk of een taaltoets wel of niet als aanvullende eis aangemerkt moet worden. Steeds meer masteropleidingen worden (ook) in het Engels aangeboden en een groot aantal daarvan vraagt om een minimumniveau van beheersing van de Engelse taal, vast te stellen door middel van een toets.

Terminologie rond selecterende maatregelen

In de dagelijkse praktijk worden de termen 'aanvullende eisen', 'selectiecriteria' en 'aspecten waarop studenten in de toelatingsprocedure worden beoordeeld' door elkaar gebruikt. In dit rapport gebruiken we zo veel mogelijk het begrip 'aanvullende eisen' als we de maatregelen van een masteropleiding met selectie omschrijven.

Definitie van toegankelijkheid

Toegankelijkheid definiëren we als de mate waarin toegang tot het hoger onderwijs wordt bepaald door een geldig bewijs van de wettelijk toegestane vooropleiding (bijvoorbeeld een havo- of vwo-diploma, mbo-niveau 4-diploma, hbo-bachelor, wo-bachelor). De toegankelijkheid neemt af naarmate er aanvullend op de wettelijk toegestane vooropleiding extra eisen aan de aspirant-student worden gesteld om aan een opleiding in het hoger onderwijs te beginnen.

Subgroepen

We onderscheiden een aantal subgroepen om na te gaan in hoeverre het stellen van aanvullende eisen tot een andere populatiesamenstelling leidt:

- sekse;
- immigratieachtergrond (Nederlandse achtergrond, westerse migratieachtergrond, niet-westerse migratieachtergrond)²;
- opleidingsniveau ouders (er is sprake van hoogopgeleide ouders als minimaal een van de ouders een afgeronde opleiding in het hoger onderwijs heeft. Studenten noemen we in dat geval 'tweedegeneratiestudenten'. Eerstegeneratiestudenten zijn studenten met lager opgeleide ouders);
- huishoudinkomen (onderverdeeld in vijf inkomensgroepen).

² Alle studenten hebben ten minste een wo-bacheloropleiding in Nederland afgerond; internationale studenten die rechtstreeks uit het buitenland de master instromen vallen hier dus buiten.

3 Doorstroom van bachelor naar master

In dit hoofdstuk schetsen we in het kort de belangrijkste ontwikkelingen in de doorstroom van de bachelor naar de master. We gaan eerst in op het algemene beeld van de doorstroom (paragraaf 3.1) en vervolgens op de keuze voor de master die studenten maken: hoe vaak kiezen ze voor een master aan de eigen instelling, en wat voor type master kiezen ze (paragraaf 3.2)?

Samenvatting

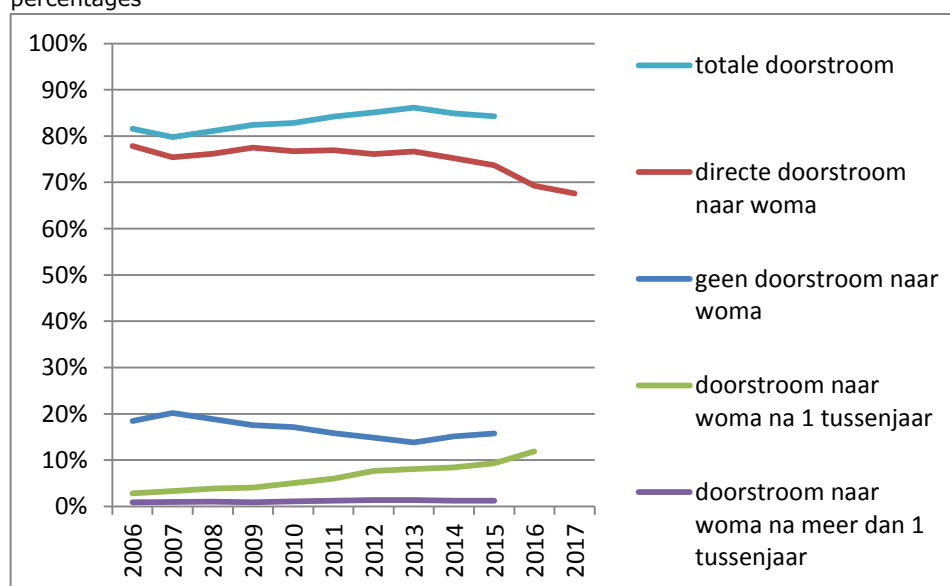
De afname van de totale doorstroom van bachelorgediplomeerden naar een wo-master zette in 2015 verder door. Ook de direct aansluitende doorstroom neemt sinds 2013 af. Dit hangt samen met de invoering van de harde knip. Sinds 2006 nemen steeds meer wo-bachelorgediplomeerden een of meerdere tussenjaren. De direct aansluitende doorstroom van wo-bachelorgediplomeerden naar een master aan de eigen instelling daalt sinds 2009. Van de wo-bachelorgediplomeerden die direct doorstromen naar een wo-master kiezen relatief steeds meer studenten voor een tweejarige master.

3.1 Doorstroom

Afname totale doorstroom zet door

De totale doorstroom – de directe doorstroom plus de doorstroom na een of meer tussenjaren – van bachelorgediplomeerden naar een master in het wo neemt toe van bijna 80 procent in 2007 tot ruim 86 procent in 2013 (figuur 3.1a). Daarna neemt de totale doorstroom af tot iets meer dan 84 procent in 2015. De afname van de totale doorstroom die we in ons vorige onderzoek constateerden (Inspectie van het Onderwijs, 2017) zet verder door.

Figuur 3.1a Doorstroom naar wo-master na behalen van wo-bachelordiploma, 2006-2017, in percentages

Bron: DUO, 2018; bewerkingen: Inspectie van het Onderwijs, 2018

Direct aansluitende doorstroom neemt verder af

De direct aansluitende doorstroom van wo-bachelorgediplomeerden naar een wo-master neemt sinds 2013 af van ruim driekwart tot twee derde in het meest recente jaar. Deze afname valt samen met de invoering van de harde knip in 2012/2013. Sindsdien dient een student een bacheloropleiding te hebben afgerond om met een master te kunnen beginnen.

Vaker een tussenjaar

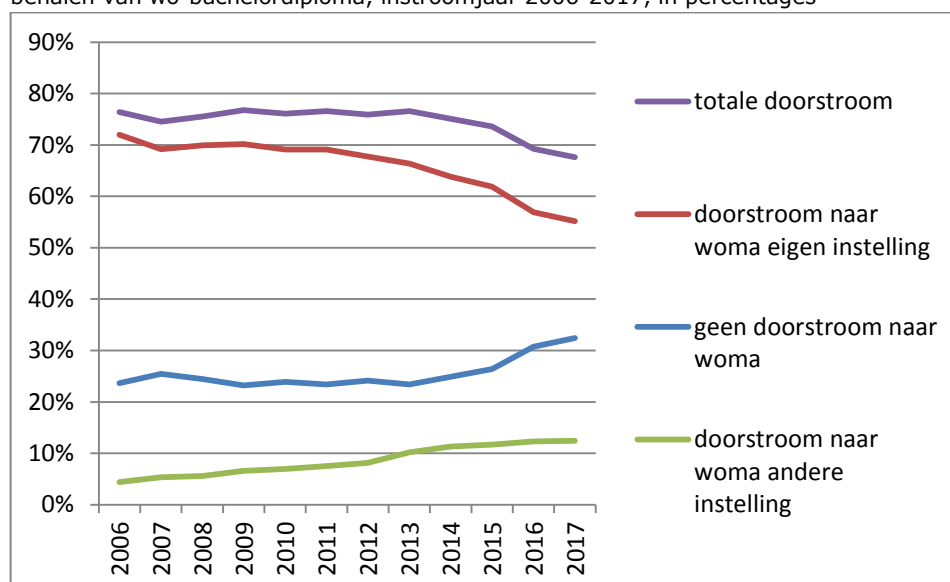
Het aandeel wo-bachelorgediplomeerden dat een of meer tussenjaren neemt, stijgt sinds 2006. Nam in 2006 nog nauwelijks 1 procent van de bachelorgediplomeerden een tussenjaar, in 2016 ging het om bijna 12 procent. De groep studenten die meer dan één tussenjaar neemt is klein en blijft nagenoeg gelijk over de jaren. De groep bachelorgediplomeerden die niet (binnen twee jaar) doorstroomt naar een bekostigde voltijdmaster neemt na jaren van daling vanaf 2013 toe van bijna 14 procent naar bijna 16 procent in 2015. Over de latere jaren kunnen we nu nog niets zeggen.

3.2 Keuze voor master

Directe doorstroom naar master aan eigen instelling neemt verder af

De direct aansluitende doorstroom van wo-bachelorgediplomeerden naar een master aan de eigen instelling daalt sinds 2009 van ruim 70 procent naar rond de 55 procent in 2017 (figuur 3.2a). De directe doorstroom van bachelorgediplomeerden naar een wo-master aan een andere instelling is in 2017 nauwelijks veranderd ten opzichte van 2016.

Figuur 3.2a Directe doorstroom binnen eigen instelling en andere instelling naar wo-master na behalen van wo-bachelordiploma, instroomjaar 2006-2017, in percentages

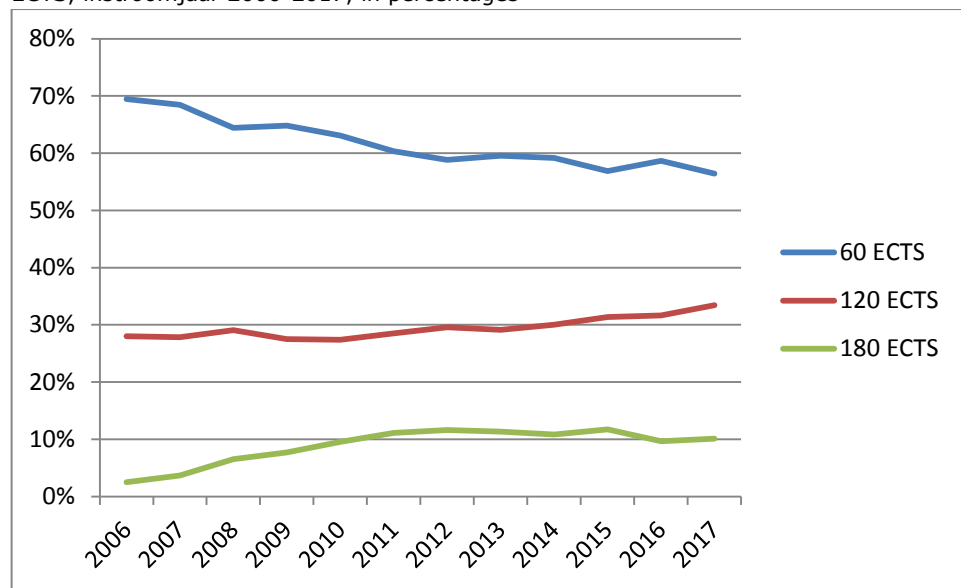
Bron: DUO, 2018; bewerkingen: Inspectie van het Onderwijs, 2018

Studenten kiezen vaker voor langere masters

Van de wo-bachelorgediplomeerden die direct doorstromen naar een wo-master kiest een steeds kleinere groep studenten voor een eenjarige masteropleiding (60 ECTS) (figuur 3.2b). Dit aandeel neemt af van ruim 69 procent in 2006 tot ruim 56

procent in 2017. Het aandeel studenten dat kiest voor een tweejarige master (120 ECTS) neemt toe van 28 procent in 2006 tot ruim 33 procent in 2017. Deze opleidingen zijn voornamelijk te vinden binnen de sectoren natuur, techniek en taal en cultuur. Het gaat ook vaak om researchmasters. Het aandeel studenten dat een driejarige master (180 ECTS) gaat volgen nam toe tot bijna 12 procent in 2015, daalde daarna en stabiliseert nu rond de 10 procent. Deze driejarige masters vinden we terug in de sectoren gezondheidszorg en taal en cultuur.

Figuur 3.2b Directe doorstroom naar wo-master na behalen van wo-bachelordiploma, duur in ECTS, instroomjaar 2006-2017, in percentages

Bron: DUO, 2018; bewerkingen: Inspectie van het Onderwijs, 2018

4 Selectie

Wo-masteropleidingen hebben de mogelijkheid om studenten te selecteren, inclusief studenten die de verwante bacheloropleiding hebben gevolgd. In welke mate, voor wie en hoe doen ze dat? Die vraag staat centraal in dit hoofdstuk. Vanwege de verschillende opvattingen over selectie beginnen we met een nadere toelichting op het begrip selectie (paragraaf 4.1). Vervolgens gaan we in op de mate waarin wo-masteropleidingen selecteren (paragraaf 4.2), de groepen studenten waarvoor ze dit doen (paragraaf 4.3), de aanvullende eisen die ze daarbij hanteren (paragraaf 4.4) en de manier waarop ze dat doen (paragraaf 4.5). Daarmee geven we antwoord op onze eerste deelvraag.

Samenvatting

Instellingen, opleidingen en studenten kijken op verschillende manieren naar selectie en toelating. Veel opleidingen vinden dat ze niet selecteren, terwijl ze wel aanvullende eisen stellen die kunnen leiden tot afwijzing van studenten. Afhankelijk van de gehanteerde definitie selecteert 10 tot 40 procent van de wo-masteropleidingen. Dit is een stijging ten opzichte van 2016. Bij het stellen van aanvullende eisen maken opleidingen vaak onderscheid tussen groepen studenten, waarbij ze het vaakst eisen stellen aan hbo-studenten en buitenlandse studenten. De meest voorkomende aanvullende eisen zijn een motivatie en een minimaal Grade Point Average (GPA). De weging van de eisen verschilt per opleiding. Vaak kunnen studenten compenseren voor bijvoorbeeld mindere cijfers.

4.1 Kwesties rond selectie

Toename selectie moeilijk vast te stellen

Sinds de invoering van de harde knip in 2012 en de afschaffing van het automatisch toelatingsrecht tot de doorstroommaster in 2014 in het kader van de Wet Kwaliteit in verscheidenheid hebben instellingen steeds meer aangrijpingspunten gekregen om aspirant-studenten voor hun masteronderwijs te selecteren. Of het aantal selecterende masters sindsdien inderdaad toeneemt is echter lastig vast te stellen. Niet alleen doordat een centrale registratie van selecterende masters ontbreekt, maar ook doordat de betrokken partijen verschillende definities van selectie hanteren. Hierdoor zijn de aantallen selecterende masteropleidingen waarover is gepubliceerd niet altijd vergelijkbaar. Zo kwam de Keuzegids Masters vorig jaar op een percentage van 53 procent selecterende masteropleidingen, terwijl de inspectie tot 20 procent kwam (CHOI, 2016; Inspectie van het Onderwijs, 2017).

Selectie, toelating of matching?

In de gesprekken die wij hebben gevoerd met opleidingen hoorden we vaak dat er niet zozeer sprake is van selectie voor de master, maar van 'bepaling van de geschiktheid' van de studenten voor de master. Om die geschiktheid te bepalen stellen deze opleidingen aanvullende eisen; studenten die daaraan voldoen, worden toegelaten. Men spreekt dan niet van een selectieprocedure, maar van een toelatingsprocedure of zelfs een matchingsprocedure. Dat was een belangrijke rode draad tijdens de gesprekken: er wordt op verschillende manieren naar selectie en toelating van studenten gekeken. Waar de een het heeft over selectie als er sprake is van aanvullende eisen, spreekt de ander pas van selectie als de opleiding een

beperkte capaciteit heeft en er sprake is van ranking van de aanmeldingen, waarbij voldoen aan de aanvullende eisen geen garantie is voor toelating.

Bij kroonjuweel selectie, anders vaak toelating

Waar men expliciet spreekt van selectie, gaat het bijvoorbeeld om opleidingen die als 'kroonjuweel' of als 'topopleiding' worden gekenschetst – vaak opleidingen met een beperkt aantal plaatsen. Dat speelt bijvoorbeeld bij één track van een opleiding waar een jaar buitenlandstage onderdeel van is; hierbij bieden de buitenlandse partneruniversiteiten een beperkt aantal stageplekken aan.

In andere gevallen betreft het volgens de opleidingen vaak een toelatingsprocedure. Zo gaf een van de opleidingen die we spraken aan dat er geen maximum aan het aantal studenten wordt gesteld en er ook geen ranking is; de studenten zijn toelaatbaar als ze aan de aanvullende eisen voldoen. In dat geval is er geen risico op afwijzing, aldus de opleiding. Een andere opleiding zei dat er niet daadwerkelijk geselecteerd wordt: studenten met een relevant diploma kunnen de premaster doen, en dat is volgens deze opleiding het selecterende element. Enkele opleidingen die we spraken hanteren een bovengrens in het aantal toe te laten studenten en zeggen in dat licht dus selectie toe te passen.

Studenten: geen selectie, soepele procedure

Ook de studenten die we spraken hadden het vaak niet over selectie. Volgens hen voldeden ze aan de eisen en konden ze vervolgens de master gaan doen. De procedure verliep vaak soepel ('smooth'). Hierbij moet uiteraard in aanmerking worden genomen dat we hebben gesproken met studenten die zijn toegelaten en die ook voldoende gemotiveerd waren om met ons te spreken.

Deze ervaren 'smoothness' zagen we terug in de resultaten van de vragenlijst. Aan de studenten die een selecterende master zijn gaan volgen is gevraagd of ze er van tevoren zeker van waren dat ze door de procedure zouden komen. Meer dan de helft (57 procent) van de studenten was hier zeker van. Vooral de studenten die hun studie aan dezelfde instelling vervolgden voelen zich zeker op dit punt, ondanks het feit dat er aanvullende eisen werden gesteld (64 procent versus 47 procent in een selecterende master aan een andere instelling).

Taaltoets: wel of geen aanvullende eis?

Het is niet altijd duidelijk of een taaltoets wel of niet als aanvullende eis moet worden aangemerkt. Steeds meer masteropleidingen worden (ook) in het Engels aangeboden en een groot aantal daarvan vraagt om een minimumniveau van beheersing van de Engelse taal, vast te stellen door middel van een toets. Voldoet de aspirant-student niet aan het vereiste niveau, dan wordt hij niet toegelaten tot de opleiding. Er wordt als het ware geselecteerd op beheersing van het Engels. Dit kan overigens ook gelden voor beheersing van de Nederlandse taal als het de instroom van internationale studenten betreft.

Veelomvattende term

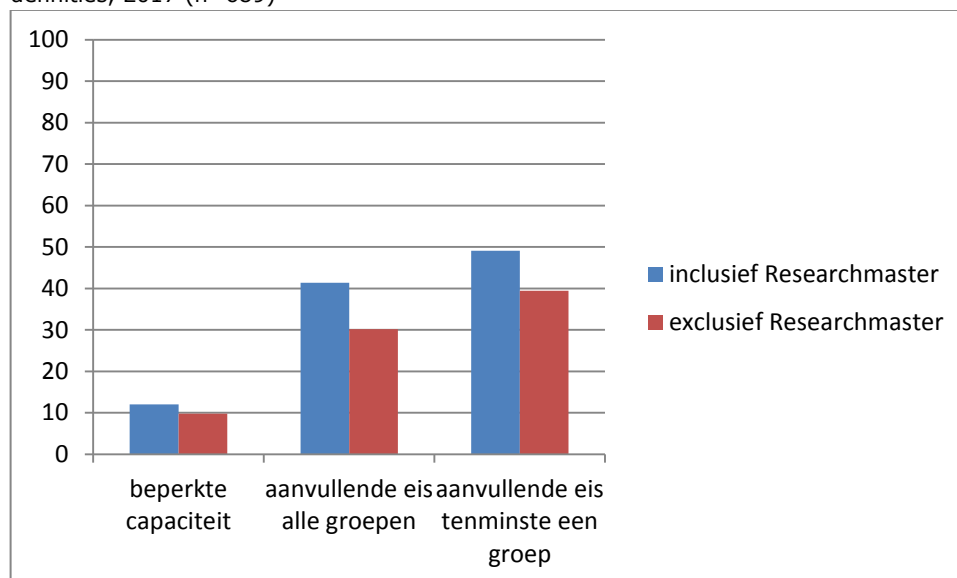
De term selectie is, kortom, veelomvattend en heeft voor verschillende partijen een verschillende betekenis. Dat is de reden dat we in dit onderzoek uiteindelijk een gedifferentieerde definitie hebben gehanteerd, waarbij we zijn uitgegaan van de meest gangbare definities (zie hoofdstuk 2).

4.2 Masteropleidingen met selectie

Tussen 10 en 40 procent selecteert

Als we kijken naar de opleidingen waarvan in de inventarisatie is aangegeven dat er een beperkt aantal plaatsen beschikbaar is (capaciteitsbeperking), dan selecteert zo'n 12 procent van de masteropleidingen aan de Nederlandse universiteiten (figuur 4.2a). Laten we daarbij de researchmasters buiten beschouwing – deze masters selecteren van oudsher – dan selecteert bijna 10 procent van de masteropleidingen. Dit is de smalste definitie van selectie. Kijken we naar masters die aanvullende eisen stellen aan alle aspirant-studenten, zoals we vorig jaar deden, dan selecteert ruim 40 procent, en 30 procent als we de researchmasters niet meerekenen. Volgens de breedste definitie, waarbij de selectie geldt voor ten minste een deel van de aspirant-studenten, selecteert bijna de helft van alle masteropleidingen en bijna 40 procent als we de researchmasters niet meetellen.

Figuur 4.2a Percentage masteropleidingen met aanvullende eisen volgens verschillende definities, 2017 (n=689)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2018

Bij de verdeling van de instroom van studenten naar selecterende en niet-selecterende masters zien we min of meer hetzelfde patroon. Krap 8 procent stroomt een opleiding met een capaciteitsbeperking in, 21 procent een opleiding met aanvullende eisen aan alle bachelorstudenten en bijna 30 procent een opleiding die aanvullende eisen stelt aan ten minste studenten van andere instellingen. Dit is inclusief researchmasters.

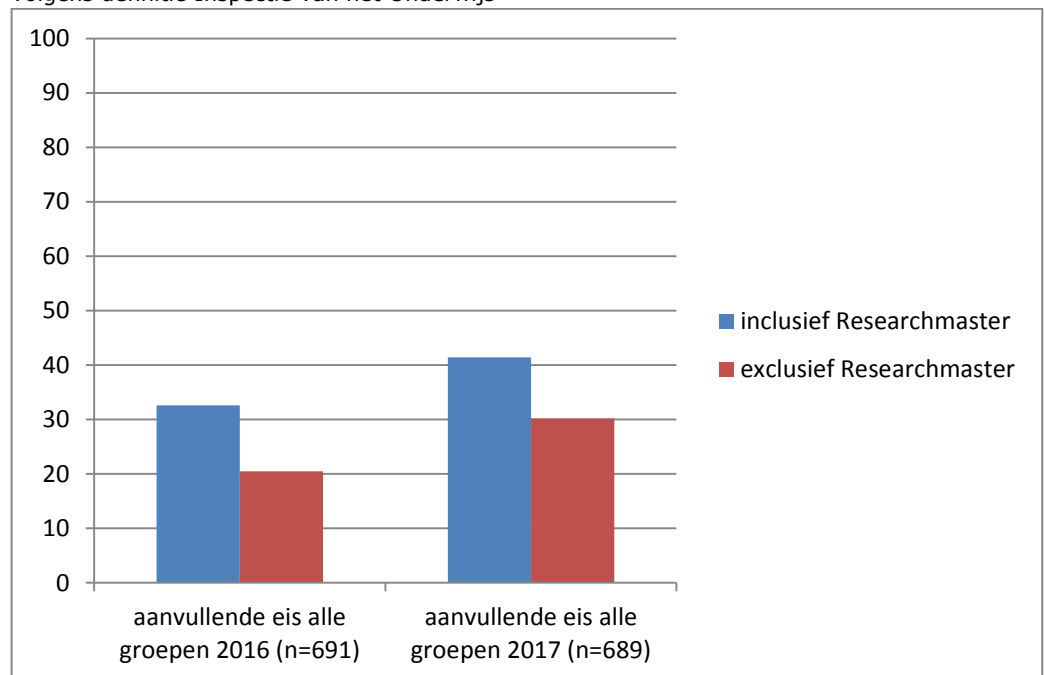
Selectie neemt toe

De vraag is: is selectie onder masteropleidingen het afgelopen jaar toegenomen? Om daarover iets te kunnen zeggen dienen we de twee jaren dat we een inventarisatie hebben uitgevoerd te vergelijken aan de hand van dezelfde definitie. We kijken dan dus specifiek naar opleidingen die (ook) aanvullende eisen stellen aan de 'eigen' studenten. De ruim 40 procent van de masteropleidingen en 30 procent exclusief researchmasters in 2017 betekent een stijging ten opzichte van 2016, toen het om respectievelijk 33 en 21 procent ging (figuur 4.2b). De selectie volgens deze definitie is dus toegenomen.

Hier is enige terughoudendheid geboden. De uitvraag van 2017 verschilt op een aantal punten van die van 2016. In 2016 hebben we eerst zelf een overzicht gemaakt van aanvullende eisen op basis van de websites van opleidingen, en dit overzicht ter verificatie aan de instellingen voorgelegd. In 2017 zijn de instellingen direct benaderd en hebben zij zelf aangegeven welke masteropleidingen aanvullende eisen stellen. Een ander belangrijk verschil met vorig jaar is dat we nu naar aspecten hebben gevraagd die al dan niet een kenmerk van selectie zijn, afhankelijk van de gehanteerde definitie. We kunnen daarmee de masteropleidingen groeperen aan de hand van verschillende definities. Vorig jaar bepaalden we de definitie op voorhand.

Het verschil tussen 2016 en 2017 is echter groot genoeg om te kunnen concluderen dat er sprake is van een toename van selectie. Ook de Keuzegids Masters liet aan de hand van de eigen definitie van selectie een toename zien van 53 naar 59 procent selecterende masteropleidingen in 2017 (CHOI, 2017).

Figuur 4.2b Percentage masteropleidingen met aanvullende eisen in 2016/2017 en 2017/2018 volgens definitie Inspectie van het Onderwijs

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2018

Verschillen tussen instellingen

Instellingen verschillen flink van elkaar in het aantal en aandeel opleidingen met aanvullende eisen, zoals de Keuzegids Masters 2017 ook constateert (CHOI, 2017). Uit onze inventarisatie komt het volgende beeld naar voren:

- In vergelijking met 2016 zien we bij de Universiteit Maastricht en de Erasmus Universiteit Rotterdam een toename in het aandeel opleidingen dat studenten van zowel de eigen instelling als andere instellingen selecteert (figuur 4.2c).

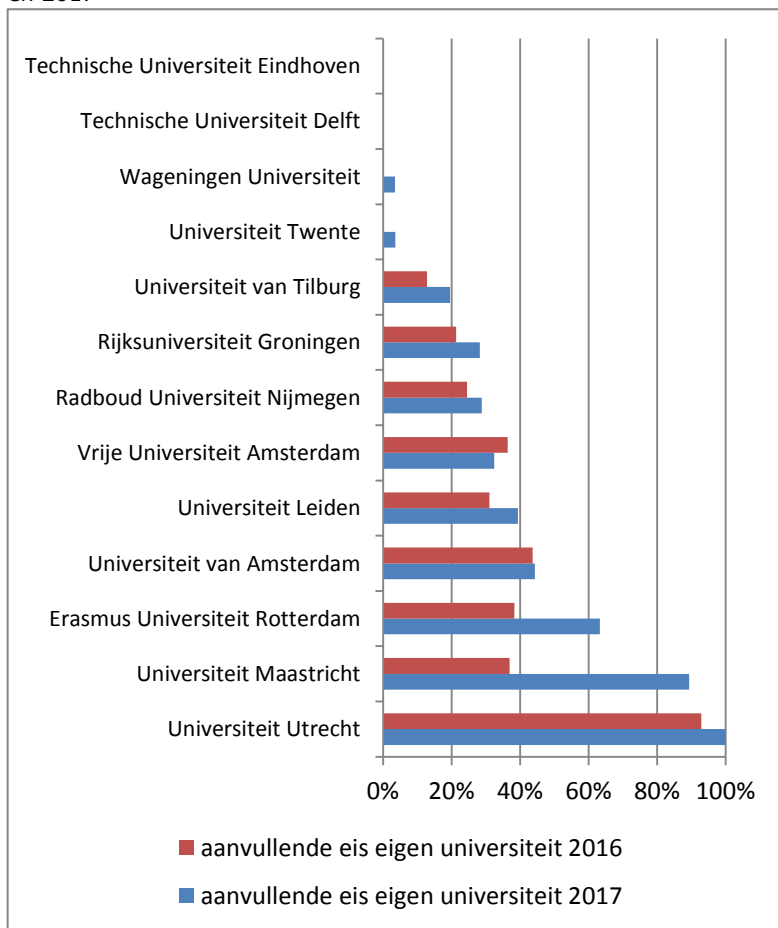
- De Universiteit Utrecht heeft de meeste opleidingen met aanvullende eisen aan studenten van de eigen instelling en aan studenten van andere instellingen (figuur 4.2d).
- De Universiteit van Amsterdam heeft de meeste opleidingen met een beperkt aantal plaatsen (capaciteitsbeperking).
- Vergelijken we de verschillende definities met elkaar, dan zien we verschillende instellingen die wel aanvullende eisen stellen aan studenten van andere instellingen, maar niet aan die van henzelf. Met name Wageningen University & Research valt op. Alle aanvullende eisen die worden gesteld, worden alleen gesteld aan studenten van andere instellingen.

Kanttekeningen instellingen

Enkele universiteiten geven aan dat het door ons gebruikte format voor de inventarisatie niet altijd dekkend is. Zo blijken sommige masteropleidingen meerdere tracks te kennen, waarbij de ene wel en de andere geen aanvullende eisen stelt. Daarnaast kan het voorkomen dat studenten van de ene universiteit direct toelaatbaar zijn, terwijl studenten van een andere universiteit aanvullende eisen moeten voldoen.

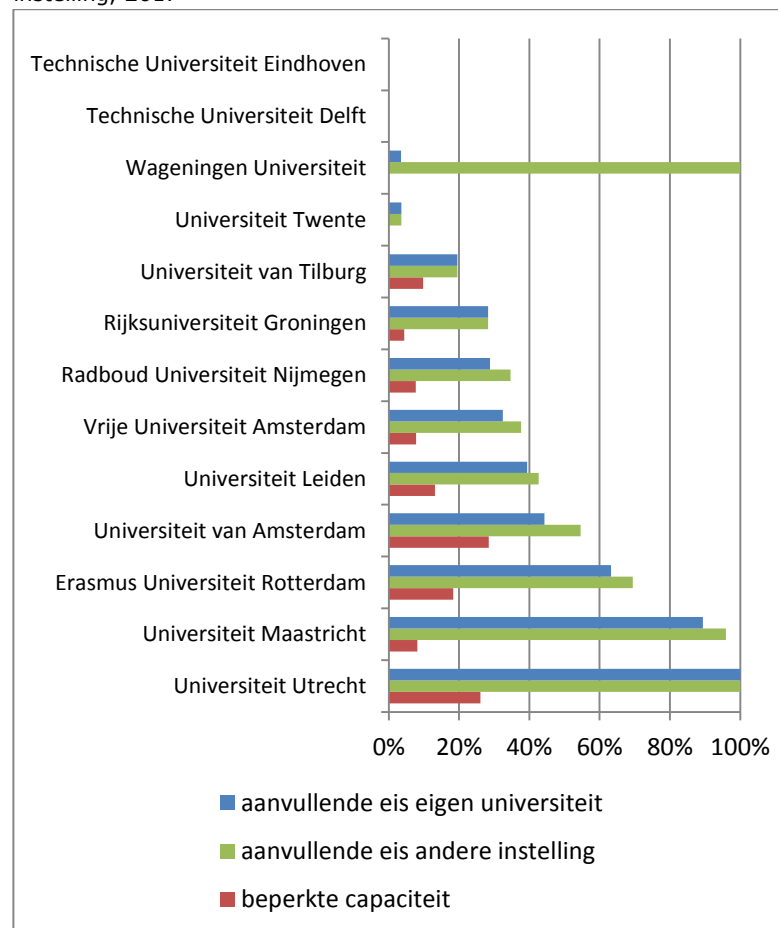
Ten slotte halen enkele universiteiten de verwarring over de begrippen aan. Zo is er volgens een universiteit in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) sprake van aanvullende eisen, terwijl dit vaak in het dagelijks gebruik wordt opgevat als selectie. Ook de term 'verwante bachelor' is volgens een andere universiteit niet eenduidig.

Figuur 4.2c Percentage masteropleidingen met selectie naar instelling, 2016 en 2017

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2017

Figuur 4.2d Percentage masteropleidingen met soorten selectie naar instelling, 2017

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2017

Sturing op selectie

Op het niveau van de instelling wordt vaak beperkt of op hoofdlijnen gestuurd op selectie voor de masteropleidingen, zo blijkt uit de gesprekken die we hebben gevoerd. Soms is er sprake van een beperkte set basiseisen waaraan alle studenten moeten voldoen, maar in de regel is het aan de faculteit en/of de opleiding om te kiezen voor selectie en om daar vervolgens invulling aan te geven. Een opleiding gaf aan dat de selectie die zij toepast niet wordt gestimuleerd, maar wel vanuit de universiteit wordt ondersteund. Een andere opleiding zei dat de toelating plaatsvindt binnen de randvoorwaarden van het centrale toelatingsbeleid, waarbij ruimte is voor eigen accenten. Eén opleiding gaf aan dat selectie sterk was aangeraden door de visitatiecommissie in het kader van de accreditatie. Dit voelde voor deze opleiding als verplichtend.

4.3 Selectie per groep

Interne doorstroom vaak direct toegelaten, andere groepen niet

Veel opleidingen die wij hebben gesproken stellen verschillende eisen aan verschillende groepen studenten. Het minst vaak worden eisen gesteld aan de eigen bachelorstudenten die doorstromen vanuit een gerelateerde c.q. verwante bacheloropleiding, het vaakst aan hbo-studenten en buitenlandse studenten. Het komt regelmatig voor dat de interne doorstroom onvoorwaardelijk wordt toegelaten, terwijl andere studenten wel aan bepaalde eisen moeten voldoen. Het gaat dan bijvoorbeeld om eisen rond de aansluiting van de opleiding (eventueel via extra cursussen in bijvoorbeeld een minor, via een gerelateerde internship of via de premaster of een deel van een premaster) en eisen die in de toelatingsprocedure aan de orde zijn. Vaak zijn het hbo-bachelorgediplomeerden en instromers van niet-verwante wo-bacheloropleidingen die aan dergelijke eisen moeten voldoen.

4.4 Aanvullende eisen

Vooropleiding startpunt bij toelating

Bij de toelating tot de master is in de eerste plaats relevant welke bacheloropleiding de student heeft gevolgd. Het bachelordiploma en een overzicht (transcript) van de gevolgde vakken vormen de basis voor de toelating. Soms noemt men dit 'controle op equivalentie'. De opleidingen waarmee wij hebben gesproken, hanteren aanvullend hierop meerdere eisen, soms wel vier of vijf. Bij een aantal opleidingen speelt de premaster een belangrijke rol bij de toelating van hbo-bachelorgediplomeerden. Staf en studenten zijn geneigd de premaster in die gevallen als selectie-instrument te zien. In de premaster wordt dan duidelijk of de student inhoudelijk gekwalificeerd is om de master te doen. We spraken opleidingen die alle Nederlandse hbo'ers de premaster laten doen.

Sommige masters hebben een interdisciplinair karakter, en hebben daarom geen verwante bachelor. Men hanteert dan wel als uitgangspunt dat in de bachelor voldoende fundament moet zijn gelegd op de relevante domeinen. Tijdens de toelatingsprocedure moeten studenten dan kunnen aantonen buiten het eigen oorspronkelijke vakgebied te kunnen kijken en laten zien dat ze affiniteit hebben met het interdisciplinaire karakter van de master. In een van de voorbeelden die we zagen moest die affiniteit blijken uit het cv van de student met een overzicht van de gevolgde vakken in de bachelor, uit stage- of werkervaring, en uit bijvoorbeeld een gevolgde summerschool of een relevante minor.

Vaak een cijfereis

Veel opleidingen hanteren een cijfereis ofwel Grade Point Average (GPA)-eis, bijvoorbeeld een gemiddeld bachelorcijfer van 7 of hoger of een cijfer voor een bachelor-internship hoger dan 7,5. Een van de universiteiten die wij spraken biedt een *eligibility check* aan, een test die ongeveer vijf minuten duurt en die een indicatie geeft van de kansen om toegelaten te worden tot de master die de student op het oog heeft. Het gaat om een persoonlijk advies, niet om een definitieve uitspraak (toelaatbaar of niet toelaatbaar). De uitkomst kan bijvoorbeeld zijn: 'niet direct toelaatbaar, mogelijk wel met een premaster', met daarbij de suggestie contact op te nemen met een specifieke functionaris bij de opleiding. Is er eenmaal een advies, dan wordt de student gevraagd bepaalde documenten te uploaden. Met name internationale studenten wordt gevraagd zo'n test te doen.

Motivatie op meerdere manieren gemeten

Veel opleidingen kijken ook naar de motivatie van studenten. Die kan niet alleen blijken uit een motivatiebrief, maar ook uit het cv, uit referenties en uit persoonlijke contacten die studenten met de opleiding hebben. Soms moeten studenten in plaats van een motivatiebrief een essay schrijven. Motivatie wordt ook regelmatig beoordeeld aan de hand van aanvullende eisen die niet direct op motivatie gericht zijn. Soms is bijvoorbeeld een vorm van 'moeite doen' een maat voor motivatie: alleen al het feit dat de student bereid is aanvullende informatie aan te leveren zegt iets over zijn motivatie. Dit laatste wordt overigens ook als middel ingezet om tot een vorm van voorselectie te komen. Deze manier van selecteren maakt het proces tegelijkertijd ondoorzichtig.

Verskillende toetsen

Sommige opleidingen gebruiken een test, bijvoorbeeld de Graduate Management Admission Test (GMAT), om studenten te selecteren. Deze test meet verschillende academische vaardigheden zoals analytisch schrijven, redeneren, kwantitatieve en verbale vaardigheden. Sommige studenten hebben moeite met het gebruik van de GMAT en met de kosten die daarmee gemoeid zijn. Er zijn slechts twee aanbieders van deze test, wat volgens deze studenten voelt als verplichte winkelnering. We kwamen ook een opleiding met capaciteitsbeperking tegen die de studenten een Situational Judgement Test afneemt, als eerste selectieronde. De uitkomsten geven zicht op de mate van competentieontwikkeling van de student. Op basis van de uitkomsten van deze test, gecombineerd met het GPA van de vooropleiding, vindt dan een ranking plaats. Uiteindelijk kan een beperkt aantal studenten door naar de tweede ronde.

Taaltests komen vaak voor, bijvoorbeeld de TOEFL-, CAE- of ILS-toets. Het vereiste niveau van taalvaardigheid laat men in het algemeen afhangen van de mate van taligheid van de masteropleiding. Bij een aantal opleidingen die we spraken, zijn Nederlandse studenten of groepen Nederlandse studenten (bijvoorbeeld studenten die van specifieke bacheloropleidingen komen) uitgezonderd van de taaltoets; men gaat er dan van uit dat deze studenten voldoende onderlegd zijn in het Engels. Internationale studenten geven soms aan dat het goed zou zijn ook de Nederlandse studenten een Engels-toets af te nemen. Meer in het algemeen spraken we studenten die aangaven dat een behoorlijk aantal van de masterstudenten in hun opleiding het Engels niet voldoende beheerst.

Soms portfolio

Bij heel specifieke opleidingen moeten studenten een portfolio inleveren. Zo zijn bij een opleiding die we spraken de designcompetenties van studenten van belang. Die

competenties dienen studenten te laten zien in een portfolio met een overzicht van werkervaring, voorbeelden van gemaakte designopdrachten en een uitleg daarbij.

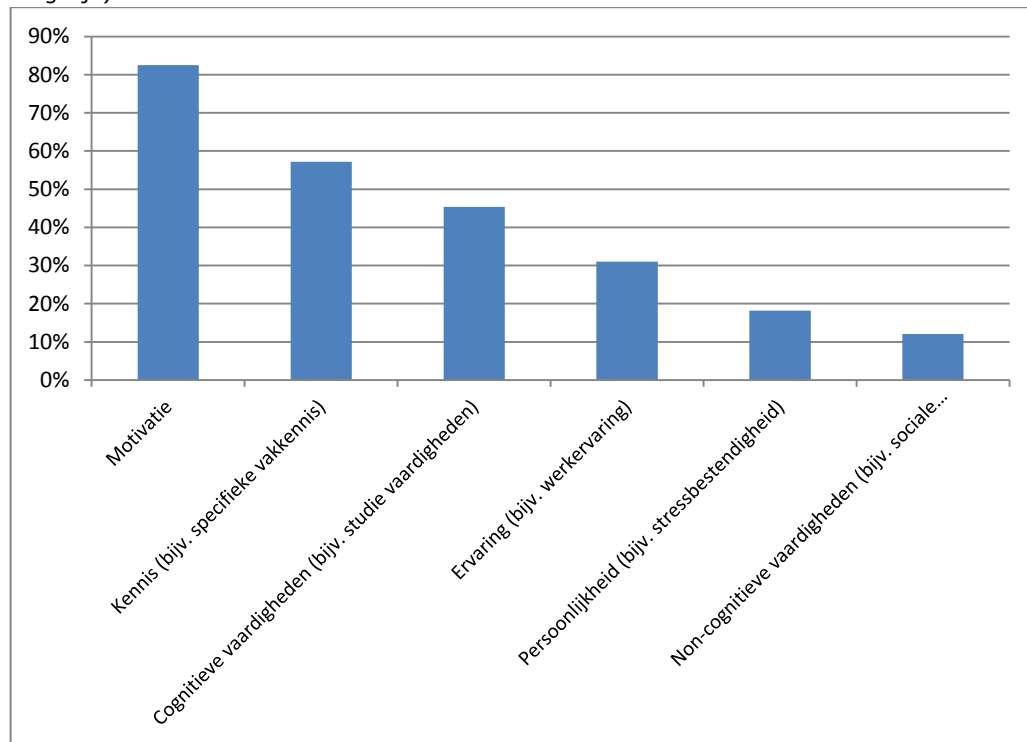
Aanbevelingsbrieven onderwerp van gesprek

Sommige opleidingen vragen om referenties. Studenten moeten dan bijvoorbeeld namen van tutoren aanleveren vanwege relatief lage cijfers in de bachelor aan een andere universiteit. Bij een universiteit gaf men aan dat het gebruik van aanbevelingsbrieven in de toelatingsprocedure intern onderwerp van gesprek is, omdat men zich afvraagt of dit wel een nuttige eis is.

Motivatie verreweg het vaakst beoordeeld

De inventarisatie van de gehanteerde aanvullende eisen is gedaan onder de studenten die de vragenlijst hebben ingevuld. Om een beeld te krijgen van de mate waarin aanvullende eisen worden gesteld is in de vragenlijst een aantal vragen over dit onderwerp opgenomen. Meer dan 80 procent van de studenten aan een selecterende master zegt op motivatie te zijn beoordeeld (figuur 4.4a). Dit is verreweg het meest genoemde aspect. Op ruime afstand volgt kennis (57 procent), cognitieve vaardigheden (45 procent), ervaring (31 procent), persoonlijkheidskenmerken (18 procent) en niet-cognitieve vaardigheden (12 procent).

Figuur 4.4a Antwoord van studenten op de vraag 'Op welke aspecten werd je beoordeeld tijdens de toelatingsprocedure voor de master?', in percentages (n=474, meerdere antwoorden mogelijk)

Bron: Inspectie van het onderwijs, 2018

4.5 Weging van aanvullende eisen

Opleidingen kijken meestal naar totaalbeeld

In de gesprekken met opleidingen kwamen de inzet en de weging van de verschillende aanvullende eisen aan bod. De meeste opleidingen gaven aan dat het gaat om het totale beeld van de student, de mate waarin er sprake is van een match met c.q. geschiktheid voor de master. Dit is meestal het geval als er geen sprake is van een capaciteitsbeperking en ranking. Als studenten dan niet voldoen aan de ene aanvullende eis, kunnen ze dat compenseren door wel ruimschoots aan een andere eis te voldoen. Een sterke motivatie in combinatie met een goede score op de GMAT kan bijvoorbeeld dienen als compensatie voor lage cijfers tijdens de bacheloropleiding. Sommige studenten gaven aan het geruststellend te vinden dat verschillende dingen in aanmerking worden genomen.

Motivatie en ervaring (cv) gebruikt voor verschillende doelen

De opleidingen bevestigen dat motivatie vaak een belangrijke aanvullende eis is. Zelf vinden de meeste studenten dat ook erg belangrijk. Veel opleidingen zeggen de motivatiebrief en ook het cv te gebruiken om de kennis en ervaring van studenten in te schatten en om te kijken of ze affiniteit hebben met de masteropleiding waarvoor ze zich hebben aangemeld. De motivatiebrief, wordt ook wel gezegd, moet duidelijk maken of de studenten weten waar ze voor kiezen en waar ze aan beginnen. Het cv wordt vaak wat beter bekeken als de vooropleiding niet goed aansluit of als de vooropleiding van enige tijd terug dateert. In dit kader wordt dan bijvoorbeeld gekeken naar de stage- of werkervaring, een gevolgde summerschool of een relevante minor. Dit is dan geen 'harde eis', maar min of meer een grijs gebied.

Bij één universiteit gaf men aan dat motivatie niet echt meeweegt; men ziet geen correlatie tussen de motivatiebrief en studiesucces. De harde eisen staan bij deze opleiding voorop (de studenten moeten "gewoon de wiskundesommen kunnen maken"); selectie is hier vooral gebaseerd op universitaire vakken en cijfers. Bij een andere opleiding hoorden we dat als de student goede cijfers (en bijvoorbeeld een stevige achtergrond in wiskunde) kan laten zien, de motivatiebrief een formaliteit is.

Cijfers uit vooropleiding van boterzacht tot keihard criterium

Soms is de selectie op cijfers 100 procent hard, vaak ook niet. Een beperkt aantal opleidingen geeft aan sterk aan de GPA-eis vast te houden. Studenten moeten dan een heel goed verhaal hebben, willen ze met een te laag GPA toegelaten worden. Men is in het algemeen strikter als er sprake is van een beperkte capaciteit van de master. Bij de meeste opleidingen die wij hebben gesproken is de GPA-eis echter niet hard en is er ruimte voor compensatie. Men kijkt soms ook naar de ontwikkeling van de cijfers in de bachelorfase en naar bijvoorbeeld de bachelorthesis; is die kwalitatief goed, dan is er ruimte om niet zo hard vast te houden aan de GPA-eis. Soms krijgen studenten het advies een extra cursus te volgen of onderdelen van een literatuurlijst te lezen, bijvoorbeeld bij hiaten in de voorkennis.

Voor sommige specifieke groepen (bijvoorbeeld buitenlandse studenten) telt het GPA zwaar mee in de procedure. Een belangrijk dilemma waar opleidingen tegenaan lopen is dat cijfers in verschillende landen een verschillende waarde kunnen hebben. In feite is het niet mogelijk één internationale norm te hanteren. Daarom wordt bij internationale aanmeldingen ook vaak nagegaan hoe de universiteit waar de student de bachelor heeft gevolgd bekendstaat.

5 Voorlichting

Een zo volledig mogelijk beeld van de inhoud van een selectieprocedure is essentieel voor een goede voorbereiding van studenten. Universiteiten zijn dan ook verplicht de studenten hierover te informeren. Vorig jaar constateerden we dat de voorlichting over de selectieprocedure in de masterfase desondanks beter kon. Zo was de informatie op de website vaak niet duidelijk, volledig en eenduidig, en wisten studenten niet precies hoe de selectieprocedure in elkaar steekt. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe de voorlichting er in 2017 uitzag. Daarmee beantwoorden we onze tweede deelvraag.

We gaan achtereenvolgens in op de algemene informatie en voorlichting over het masteronderwijs (paragraaf 5.1), de manier waarop informatie over selectie wordt verstrekt (paragraaf 5.2) en de tevredenheid van opleidingen en studenten over die informatie (paragraaf 5.3).

Samenvatting

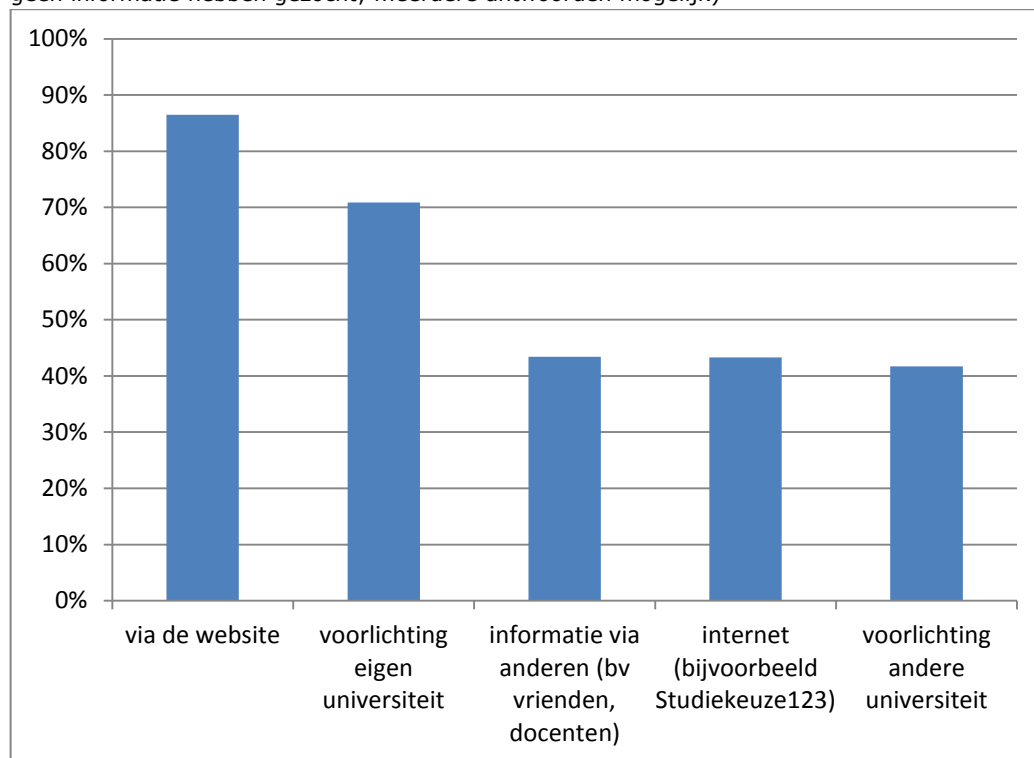
Studenten gebruiken de website het vaakst als informatiebron over de master. Specifieke voorlichting over toelating tot de master krijgen ze vooral via de website en voorlichtingsdagen. Zowel instellingen als studenten zijn redelijk tevreden over deze voorlichting. Veel opleidingen zijn ermee bezig, en volgens studenten is de informatie op de website verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren. Studenten vinden het persoonlijke contact in het traject van aanmelding en toelating zeer waardevol. Ze weten alleen niet altijd bij wie ze daarvoor terecht kunnen. Er zijn ook andere aandachtspunten. Vooral de voorlichting over de weging van de aanvullende eisen en de terugkoppeling van de resultaten kan volgens studenten beter. Tot slot vinden studenten een betere studieloopbaanbegeleiding in de vooropleiding gewenst.

5.1 Algemene informatie en voorlichting over masteronderwijs

Website meest gebruikt als informatiebron

Ruim 86 procent van de studenten heeft tijdens de oriëntatie op de master informatie gezocht via de website van de opleiding, zo blijkt uit de vragenlijst (figuur 5.1a). Gaan we vervolgens na hoeveel studenten alleen maar gebruik hebben gemaakt van de website van de opleiding, en dus verder geen andere informatiebron hebben geraadpleegd, dan betreft dit 7 procent van de studenten. In totaal heeft 14 procent van de studenten één informatiebron gebruikt. Het vaakst (30 procent) wordt een combinatie van drie verschillende informatiebronnen gebruikt. Welke dat zijn varieert, maar bijna altijd is de website er één van.

Figuur 5.1a Antwoord van studenten op de vraag 'Hoe heb je informatie gezocht over de beschikbare masteropleiding?', in percentages (n=834, responsgroep exclusief studenten die geen informatie hebben gezocht; meerdere antwoorden mogelijk)

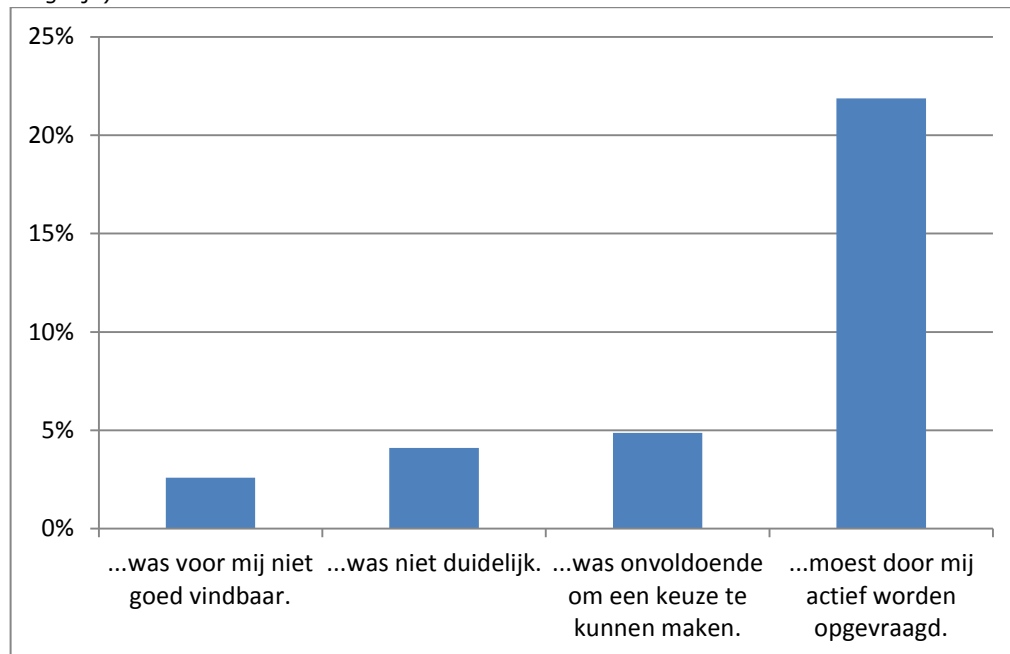

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2018

Redelijk tevreden over informatie om tot een keuze te komen

Over het algemeen zijn de bevroagde studenten redelijk tevreden over de kwaliteit van de informatie om een keuze te kunnen maken voor een masteropleiding. Minder dan 5 procent geeft aan dat de informatie onvoldoende was, niet duidelijk was en/of niet goed vindbaar was (figuur 5.1b). Ruim 21 procent moest de informatie actief opvragen. Dit was logischerwijs vaker het geval wanneer de student naar een andere instelling ging, dan wanneer hij zijn opleiding voortzette aan de eigen instelling (respectievelijk 27 en 19 procent). Omdat de door ons onderscheiden groepen onevenredig vertegenwoordigd zijn in de responsgroep, kunnen we de gemiddelde percentages niet generaliseren naar de Nederlandse studentenpopulatie in de master.

Figuur 5.1b Reactie van studenten op de stelling 'De informatie van de opleiding en/of universiteit over de masteropleidingen', in percentages (n=924, meerdere antwoorden mogelijk)

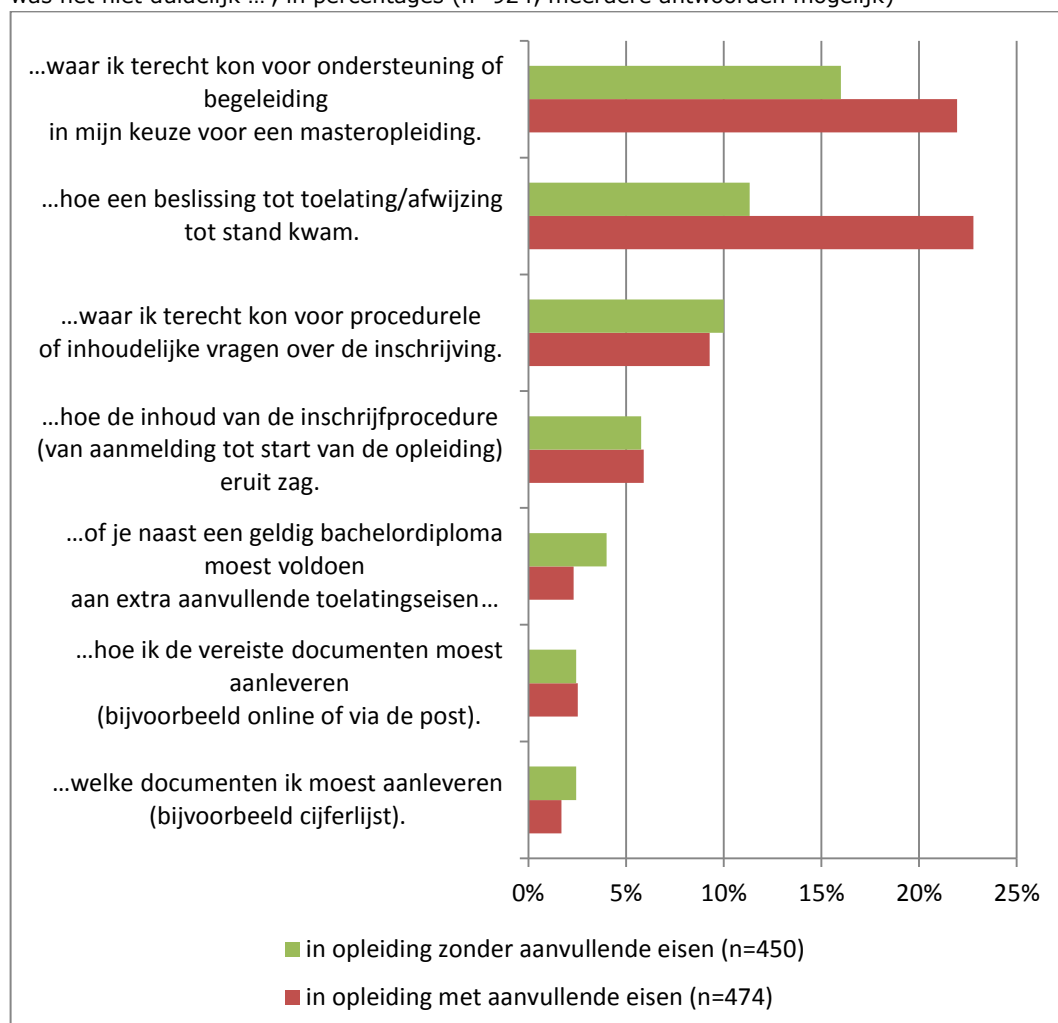

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2018

Minder tevreden over duidelijkheid bij inschrijving

Studenten zijn minder tevreden over de duidelijkheid bij de inschrijving tot de master. Met name de ondersteuning of begeleiding bij de keuze voor een master met aanvullende eisen kan beter, zo blijkt uit de vragenlijst. Ongeveer een vijfde van de studenten in selecterende masters wist niet waar ze hiervoor terechtkonden, en bijna een kwart gaf aan niet te weten hoe de beslissing tot toelating of afwijzing tot de master tot stand is gekomen (figuur 5.1c). Ongeveer 10 procent wist niet waar ze terechtkonden met inhoudelijke of procedurele vragen over de inschrijving zelf.

Figuur 5.1c Reactie van studenten op de stelling 'Bij de inschrijving voor mijn masteropleiding was het niet duidelijk ...', in percentages (n=924, meerdere antwoorden mogelijk)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2018

5.2 Bronnen van informatie over selectie

Vooral informatie via website en voorlichtingsdagen

Tijdens gesprekken bij masteropleidingen met aanvullende eisen vroegen we naar de manier waarop informatie over de selectieprocedure wordt verstrekt. Alle opleidingen die wij spraken geven informatie op hun website. Vaak organiseren ze meerdere voorlichtingsdagen, zowel op het niveau van de universiteit als op het niveau van de faculteiten en opleidingen, en soms ook webinars. Een enkele keer vinden de voorlichtingsdagen heel gericht plaats, bijvoorbeeld voor hbo'ers of voor studenten van specifieke (bijvoorbeeld 'groene') opleidingen of uit specifieke landen. Andere genoemde informatiebronnen zijn meeloopdagen, social media en persoonlijk contact.

Website als visitekaartje

Met name de informatie op hun website vinden de opleidingen heel belangrijk. Dat is vaak wat de studenten het eerst zien en waar ze op afgaan. Dit zien we ook terug in de vragenlijst: het merendeel van de studenten geeft aan de website van de

opleiding te hebben geraadpleegd. Opleidingen willen transparant zijn over de toelatingsprocedure en realistische informatie geven – om de opleiding te profileren en ook om de verwachtingen te managen, bijvoorbeeld als het gaat om de moeilijkheidsgraad, de inspanning die mogelijk nodig is om op het juiste niveau te komen en de betekenis van cijfers in verschillende landen.

Op de websites van opleidingen staan vaak testimonials van oud-studenten. De ene opleiding maakt hier meer gebruik van dan de andere; sommige opleidingen willen hier meer werk van gaan maken. Er zijn ook opleidingen die een bekende (emeritus) hoogleraar gebruiken als 'uithangbord'. Sommige opleidingen bieden – meer in de vrijblijvende sfeer – op de website een zelfstudiepakket aan.

Aanvullende informatie via social media

Verschillende opleidingen geven aan dat studenten de website niet altijd goed lezen. Deze opleidingen wegen daarom heel nadrukkelijk af wat ze wel en niet op hun website plaatsen – ze houden het kort en krachtig – en geven aanvullend informatie via bijvoorbeeld social media. Het verschilt per opleiding hoeveel er gebruik wordt gemaakt van social media. Opleidingen noemen vooral YouTube en Facebook. Zo spraken we met een opleiding met speciale Facebookpagina's voor verschillende landen, georganiseerd door studenten. Een andere opleiding heeft een studentambassadeur aangesteld die wekelijks op Facebook vertelt over haar belevenissen tijdens de studie.

Veel contact tijdens voorlichtingsdagen

Op voorlichtingsdagen wordt vaak een algemene presentatie gegeven over de opleiding en is er gelegenheid om vragen te stellen en individuele gesprekken te voeren met vertegenwoordigers van de faculteit en de opleiding. Vaak zijn er ook ouderejaarsstudenten aanwezig om voorlichting te geven. Verder zijn er verschillende opleidingen die meeloopdagen of proefstudeerdagen organiseren.

Persoonlijk contact belangrijk voor studenten

De meeste opleidingen geven studenten de gelegenheid vragen te stellen via de telefoon of e-mail of in een persoonlijk gesprek met bijvoorbeeld de studieadviseur, de staf van de opleiding of met studenten. Ook bijvoorbeeld studentcoaches spelen hierin een belangrijke rol. Dit zijn masterstudenten bij wie aspirant-studenten terecht kunnen met vragen.

5.3 Tevredenheid over informatie over selectie

In het algemeen redelijk tevreden

We vroegen de opleidingen ook naar hun tevredenheid over de informatie en mogelijke verbeterpunten. Ook studenten vroegen we naar hun mening over verschillende aspecten van de toelatingsprocedure. Zowel opleidingen zelf als studenten zijn in grote lijnen redelijk tevreden over de voorlichting. De meeste universiteiten zijn steeds bezig met de verdere ontwikkeling van de voorlichting, bijvoorbeeld door centrale richtlijnen op te stellen over de content van de website, een chatbox voor buitenlandse studenten op te zetten, een flowchart te ontwikkelen met daarop alle stappen die de student moet zetten om toegelaten te worden, en meer aandacht te besteden aan de zichtbaarheid en aantrekkelijkheid van de opleiding of aan wervende teksten op de website.

Voor studenten is meer in het algemeen de tijdigheid van informatie en tegelijkertijd de overzichtelijkheid van de procedure van belang. Studenten (en zeker

internationale studenten) stellen het op prijs dat alles online gaat, zowel als het gaat om de informatie over de procedure als om het uploaden van documenten.

Informatie op website kan op aantal punten beter

De meeste studenten die we hebben gesproken zijn redelijk tevreden over de informatie op de website. De inspanningen van opleidingen werpen hun vruchten af: de studenten gaven aan dat de kwaliteit van de informatie op de opleidingswebsite nu beter is dan op het moment dat ze zich zelf oriënteerden op deze master. Toch zijn er ook studenten die de informatie op de website niet duidelijk vinden. Het gaat dan vooral om studenten die hun bacheloropleiding elders hebben gevolgd. Zij kunnen vaak niet goed achterhalen welke aanvullende eisen precies gelden, voor welke groepen studenten deze gelden en hoe ze onderling gewogen worden. Deze onduidelijkheid kan studenten ervan weerhouden om zich aan te melden. Soms staan er ook eisen op de website die in de praktijk niet voor alle groepen studenten aan de orde lijken te zijn, zeggen studenten, bijvoorbeeld het indienen van referentiebriefjes of een essay.

Opleidingen herkennen deze kritiekpunten en zijn van plan de informatie op hun website verder te verbeteren en concreter te maken, juist omdat er veel vragen via e-mail komen. Dit laatste is vaak een directe aanleiding om de informatie te verbeteren. Ook constateren opleidingen zelf dat de informatie die zij op hun website geven op sommige punten tekortschiet, bijvoorbeeld op het onderdeel 'competenties'. Ook hierover zijn verbetervoornemens uitgesproken. Tegelijkertijd constateren opleidingen ook weleens dat studenten de informatie slecht lezen.

Voorlichting meer als maatwerk

Ook over de voorlichtingsdagen zijn studenten redelijk tevreden, maar sommige studenten vinden dat ze meer op maat zouden kunnen worden georganiseerd. Bijvoorbeeld meer gericht op specifieke tracks/profielen, of in elk geval een combinatie van eerst algemene en vervolgens meer specifieke informatie. Deze studenten vinden goede voorlichting over de verschillende specifieke tracks/profielen van belang. Bij één universiteit heeft de studievereniging dit opgepakt door een master-oriëntatiemarkt te organiseren.

Behoeftte aan persoonlijk contact en korte lijnen

Van de studenten van verschillende opleidingen horen we dat persoonlijk contact, aanvullend op de informatie op de website, goed werkt: een naam en een e-mailadres op de website, zodat de student bij iemand terecht kan, liefst ook per telefoon of in een gesprek. Ook als zaken op de website niet duidelijk zijn, kan de mogelijkheid tot persoonlijk contact helpen. Over de contacten met ouderejaarsstudenten op voorlichtingsdagen en over persoonlijk contact met de staf van de opleiding – via korte, snelle communicatielijnen – zijn studenten ook zeer te spreken. Dit laatste vinden ze vaak heel belangrijk. Zo krijgen ze snel nuttige informatie over het proces, de momenten waarop ze in actie moeten komen en de manieren waarop ze hun uitgangspositie kunnen versterken.

Dat ongeveer een vijfde van de studenten in een master met aanvullende eisen niet wist waar ze terecht konden voor ondersteuning of begeleiding bij de inschrijving (zie paragraaf 5.1) laat zien dat op dit punt nog wel verbetering mogelijk is. Ook zijn niet alle studenten tevreden over de snelheid waarmee wordt gereageerd op e-mails.

Opleidingen staan open voor contact

Opleidingen geven studenten in het algemeen de gelegenheid om vragen te stellen over de toelatingsprocedure. Een opleiding die we hebben gesproken werkt bijvoorbeeld met een dynamische set standaardmails en geeft aan dat studenten ook kunnen komen meelopen of kunnen komen praten. Verzoeken daartoe worden standaard gehonoreerd. Daar voelt de staf van deze opleiding zich, zeker als het gaat om studenten die van ver (uit het buitenland) komen ook moreel toe verplicht. Meer in het algemeen wordt aangegeven dat er vaak contact is tussen (aspirant-) student en de studieadviseur. Verschillende opleidingen geven aan dat de staf altijd bereid is een gesprek aan te gaan.

Onduidelijkheid rond aanvullende eisen

Studenten kunnen niet altijd goed aangeven of ze al dan niet geselecteerd zijn voor hun masteropleiding en aan welke eisen ze moesten voldoen. Het is bijvoorbeeld onduidelijk of referenties nu wel of niet vereist zijn. Een op de zes studenten die studeren aan een master met aanvullende eisen geeft in de vragenlijst aan niet te weten waarom deze eisen worden gesteld. Ook zeggen studenten meer te willen weten over hoe ze zich goed kunnen voorbereiden op de selectieprocedure, bijvoorbeeld als sprake is van meerdere rondes.

Ondanks die onduidelijkheid over de eisen bij een deel van de studenten was meer dan de helft (57 procent) van de studenten in een master met aanvullende eisen er zeker van dat ze zouden worden toegelaten tot de opleiding. Vooral de studenten die hun studie aan dezelfde instelling vervolgden voelden zich zeker op dit punt, ondanks het feit dat er aanvullende eisen werden gesteld (64 procent). De belangrijkste reden is dat ze voorafgaand aan de procedure wisten dat ze aan alle voorwaarden voldeden. Ook de verwachting dat de procedure slechts een formaliteit betreft gaf de studenten die zijn toegelaten vooraf zekerheid.

Weging aanvullende eisen vaak onduidelijk

Voor studenten is het vaak onduidelijk hoe opleidingen de aanvullende eisen wegen en welke compensatie – bijvoorbeeld voor een mindere GPA-score – mogelijk is. Veel studenten zien het belang van een relevante achtergrond en een goede motivatie, maar hoe deze zaken precies meewegen is niet echt bekend. De ondoorzichtige manier waarop bijvoorbeeld de motivatie wordt beoordeeld (zie hoofdstuk 4) draagt daar niet aan bij. Studenten zouden graag meer informatie over de weging vinden op de website.

Afwegingen bij toelating en afwijzing niet helder

Studenten geven aan dat het vaak moeilijk te zeggen is hoe het besluit tot toelating tot de opleiding precies tot stand is gekomen. Dit zagen we ook al in de vragenlijst; voor bijna een kwart van de studenten in masters met aanvullende eisen is dit niet duidelijk (zie paragraaf 5.1). Tegelijkertijd vinden studenten die eenmaal zijn toegelaten dit vaak ook minder belangrijk; wat telt is dat ze zijn toegelaten. Ze vinden het wel belangrijk dit snel te horen.

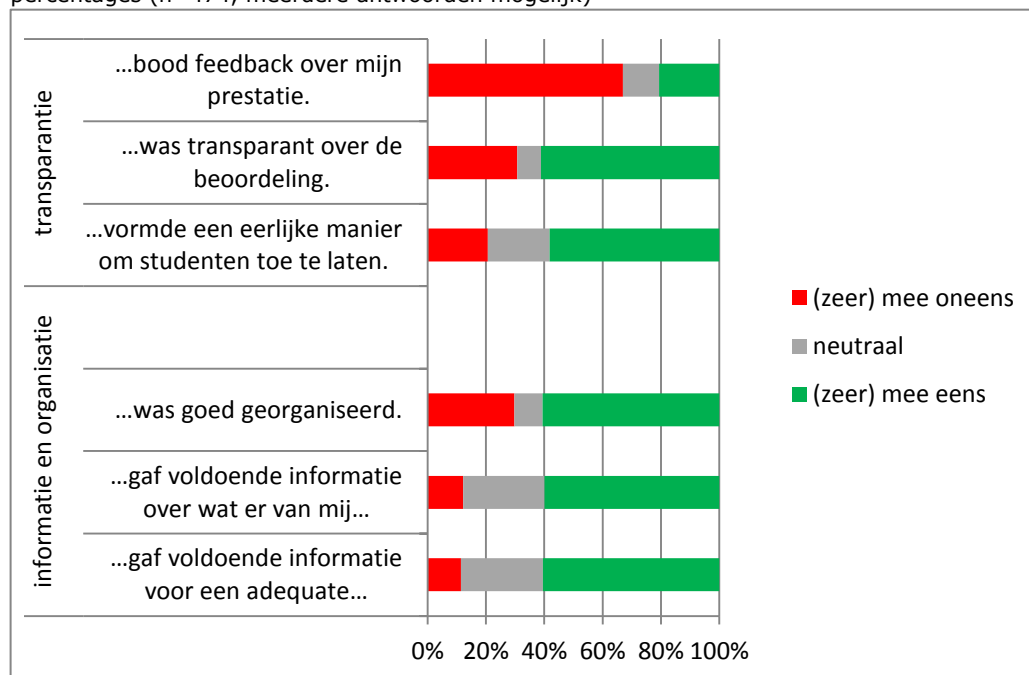
Ook opleidingen zelf vinden soms dat de manier waarop met name afwijzingen worden toegelicht beter kan. Zo zouden afwijzingsbrieven bijvoorbeeld meer informatie mogen bevatten. Soms heeft dit te maken met de manier waarop binnen een universiteit de rollen verdeeld zijn. Er is dan bijvoorbeeld een centraal bureau dat de toelating en afwijzing afhandelt. Op het niveau van faculteit en opleiding is er

dan niet altijd zicht op hoe de communicatie precies verloopt. Centrale communicatie en opleidingscommunicatie zijn soms 'twee werelden'.

Feedback blijft vaak achterwege

In de vragenlijst hebben we de studenten ook gevraagd naar hun mening over de transparantie en de informatie en organisatie van de toelatingsprocedure. Ook daar was de meerderheid te spreken over de informatie over de toelatingsprocedure. Slechts 10 procent van de studenten vond deze informatie onvoldoende, zowel de informatie over wat van de student werd verwacht als de informatie over de voorbereiding. Ongeveer een derde van de studenten vond de procedure niet goed georganiseerd. Over de transparantie van de procedure zijn de meningen meer verdeeld. Een vijfde van de studenten vindt de toelatingsprocedure geen eerlijke vorm voor toelating, 30 procent vindt de beoordeling niet transparant en bijna 70 procent zegt dat ze geen feedback hebben gekregen op hun prestaties.

Figuur 5.3a Reactie van studenten op de stelling 'De toelatingsprocedure voor de master ...', in percentages (n=474, meerdere antwoorden mogelijk)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2018

In de vragenlijst geven verder twaalf studenten aan dat ze zijn afgewezen voor een selecterende master. Twee van hen zeggen geen toelichting te hebben ontvangen op hun afwijzing. Van twee was de (werk)ervaring onvoldoende, één student had een te laag gemiddeld bachelorcijfer, één student had de vereiste toets of opdracht niet behaald en één had de vereiste vakken niet gevolgd.

Informatie al in de vooropleiding

Studenten geven aan dat bacheloropleidingen eerder en beter zouden moeten inspelen op de mogelijkheden die studenten hebben en de eisen die gesteld worden. Een betere studieloopbaanbegeleiding vinden zij van belang. Zo zou al in het tweede jaar tijd geïnvesteerd moeten worden in oriëntatievakken en in de keuze voor de master, en bijvoorbeeld in de keuze voor een bijpassende minor. Dit zou ook in de vorm van een module tijdens de bachelor kunnen, gericht op de vraag welke master de student wil gaan doen. Uit de vragenlijst blijkt dat bijna de helft van de

studenten in een master met aanvullende eisen zich niet heeft voorbereid tijdens de bacheloropleiding. Met name voor deze groep kan aanvullende informatie over de master van belang zijn. Van de groep die zich wel heeft voorbereid, heeft twee vijfde de kernvakken met hoge cijfers afgesloten, heeft bijna een derde ervaring opgedaan in een bestuurs- of organisatorische functie en heeft eveneens bijna een derde extra vakken of een schakelprogramma gevolgd.

Een speciaal punt van aandacht is de informatie die hogescholen verstrekken aan hun studenten. Voor deze studenten geldt vaak dat ze van hun hogeschool weinig informatie krijgen over de mogelijkheden als het gaat om masteropleidingen. Hogescholen zouden studenten meer kunnen stimuleren om zich bijtijds te laten informeren, namelijk op het moment waarop de studenten nog invloed hebben op de mate waarin ze kunnen voldoen aan de eisen. Sommige masteropleidingen gaven aan dat ze meer werk zouden willen maken van dit soort voorlichting.

6 De rol van toegankelijkheid

Instellingen maken steeds meer gebruik van de mogelijkheid om aanvullende eisen te stellen aan aspirant-studenten die een master willen volgen. Daar is op zichzelf niets mis mee – het is een uitvloeisel van de manier waarop de toegang tot de master is geregeld – maar het vraagt wel om alertheid. Ook voor studenten die niet door de selectie komen, moet er altijd een mogelijkheid zijn om een geschikte masteropleiding te volgen. Het is daarom noodzakelijk dat instellingen en opleidingen de toegankelijkheid meewegen in hun besluit om al dan niet te kiezen voor selectie. In hoeverre doen ze dit? En hebben studenten altijd de mogelijkheid om een passende masteropleiding te volgen? Deze vragen, die samen de derde deelvraag van dit onderzoek vormen, staan centraal in dit hoofdstuk.

We beschrijven eerst hoe instellingen, opleidingen en studenten selectie zien in het licht van toegankelijkheid (paragraaf 6.1). Daarna gaan we in op het beleid van instellingen gericht op toegankelijkheid (paragraaf 6.2).

Samenvatting

Zowel instellingen als studenten vinden toegankelijkheid belangrijk. Bij de keuze voor selectie houden universiteiten oog voor de toegankelijkheid van het masteraanbod. Instellingsbeleid is doorgaans gericht op toegankelijkheid voor met name de eigen bachelors. Hoewel er universiteitsbreed een vangnet voor afgewezen studenten is ingesteld dat door de universiteiten is geëxpliciteerd, geven verschillende opleidingen aan dat geformaliseerde vangnetten (nog) niet nodig zijn: er zijn voldoende alternatieven en voorzieningen binnen de instelling. Verder lijkt er maar heel beperkt sprake te zijn van afstemming tussen universiteiten. Studenten raken soms in verwarring over de verschillende procedures bij verschillende universiteiten en opleidingen.

6.1 Balans tussen toegankelijkheid en geschiktheid

Ook hier de vraag: wat is selectie?

De instellingen en opleidingen die we hebben gesproken, vinden toegankelijkheid belangrijk. Een flink aantal zegt niet of slechts beperkt te selecteren – volgens de opvatting dat selectie alleen aan de orde is als er sprake is van een beperkte capaciteit, wat maar weinig voorkomt. Eén opleiding zegt de eisen niet te veel te willen aanscherpen; de opleiding ziet het toelatingstraject in feite ook niet als selectie. De selectie zit bij deze opleiding vooral in de premaster, die als zwaar wordt omschreven. Een andere opleiding stelt geen GPA-eisen aan de eigen bachelors, omdat ze met alleen hun bachelordiploma nog geen goed uitstroomprofiel hebben. Hier is volgens deze opleiding echt de toegankelijkheid aan de orde; men neigt misschien naar een selecterende master, maar doet het niet om de doorgaande lijn te kunnen garanderen.

Bij de vraag of instellingen en opleidingen rekening houden met de toegankelijkheid dringt zich dus opnieuw de achterliggende vraag op wat we precies moeten verstaan onder selectie. Want al geven opleidingen aan niet of beperkt te selecteren – vaak met het oog op de toegankelijkheid – ze stellen veelal wel aanvullende eisen, vaak verschillende eisen aan verschillende groepen studenten (zie hoofdstuk 4). Maar dat doen ze dan vooral om studenten op de juiste plek te krijgen en uitval te voorkomen, niet om de beste studenten te selecteren – als bepaling van

geschiktheid dus. Zo stelt een opleiding dat het belangrijk is te bepalen of een student past bij de master, gelet op de vooropleiding. Soms is het dan goed om aanvullende eisen te stellen, bijvoorbeeld een motivatiebrief die een laag GPA kan compenseren. Het gaat er vooral om dat studenten geschikt zijn voor de master, dat ze deze met succes kunnen volgen, zegt een andere opleiding.

Soms een garantie

Eén universiteit in het praktijkonderzoek garandeert iedere student die een bacheloropleiding afrondt dat deze ook daadwerkelijk de mogelijkheid krijgt om een masteropleiding af te ronden. Deze verantwoordelijkheid is hier op faculteitsniveau belegd. De betreffende universiteit geeft aan bijna geen selecterende masters te hebben. Een uitzondering vormen de researchmasters en bepaalde tracks van bepaalde masters waarvoor een capaciteitsbeperking geldt. Ook deze universiteit geeft tegelijkertijd aan dat er in sommige gevallen voor de overige masters aanvullende eisen worden gesteld, bijvoorbeeld op het gebied van taalvaardigheid.

Studenten: gepast instrument

Ook de studenten die we hebben gesproken vinden toegankelijkheid belangrijk ("education is for everyone"). En ook voor hen geldt dat ze vaak een eigen beeld hebben van wat selectie is. Zo vinden ze een premaster als 'filter' niet per se selectie, maar veel meer een gepast instrument om tot een solide ondergrond voor de master te komen. Ook kwamen we wel het geluid tegen dat het niet de bedoeling kan zijn dat studenten hun master 'meeliftend met anderen' doen. In de master verwacht je een hoog niveau, aldus deze studenten. In het algemeen vinden studenten die we spraken niet dat de aanvullende eisen voor toelating tot de master de toegankelijkheid onder druk zetten.

6.2 Instellingsbeleid rond toegankelijkheid

Beleid gericht op eigen bachelors

In de gesprekken hoorden we dat instellingsbreed beleid gericht is op toegankelijkheid voor met name de eigen bachelorstudenten. Sommige universiteiten hebben dit beleid vastgelegd in bijvoorbeeld een strategisch plan. Daarbij wordt dan soms gezegd dat het wel moet gaan om een passend bachelor-masterpad: het moet een logische overstap zijn, de gevolgde vakken in de bachelor moeten een goede basis bieden voor de master.

Geformaliseerd vangnet vaak niet nodig

In de voortgangsnotitie van de taskforce Toelating master (VSNU, 2017) staat dat er inmiddels universiteitsbreed sprake is van een vangnet voor studenten die dreigen geen plek te kunnen vinden. De universiteiten hebben na afstemming met de medezeggenschap geëxpliciteerd hoe ze hieraan invulling geven (zie hoofdstuk 1). Tegelijkertijd gaven verschillende opleidingen die we spraken aan dat er (nog) geen geformaliseerd beleid is dat fungeert als vangnet voor afgewezen studenten. Dat is niet aan de orde, aldus deze opleidingen, omdat er niet veel masters met selectie zijn, en omdat de masters die selectief zijn ook geen inhoudelijk cluster vormen.

Meer in het algemeen ziet men het bestaande beleid en de doorstroommogelijkheden die er zijn als voldoende waarborg voor de toegankelijkheid voor – in de eerste plaats – de eigen studenten. Zo stellen twee universiteiten dat er voor iedere bachelorstudent van hun instelling altijd ten minste één masteropleiding beschikbaar is, dus de toegankelijkheid gewaarborgd is.

Vaak voldoende alternatieven binnen de instelling

Ook de ene universiteit die aangaf te garanderen dat een student met een bachelorprogramma altijd naar een master kan, heeft geen geformaliseerd vangnet. Wel heeft deze instelling, zo vertelde men, een fors aantal masters zonder aanvullende eisen. De universiteit heeft drie bacheloropleidingen die geen eigen doorstroommaster hebben; deze hebben afspraken met meerdere masters. Studenten weten dat ook: er staat een doorstroommatrix op de website. In theorie is een pakket samen te stellen dat doorstromen naar een master ingewikkeld maakt, maar dat dit gebeurt is niet waarschijnlijk, aldus deze universiteit.

Beperkte afstemming tussen instellingen

Bij de universiteiten die we hebben gesproken vindt beperkt afstemming plaats met andere universiteiten. Het gaat vaak meer om informatie-uitwisseling en het delen van ervaringen dan om afstemming. Eén instelling geeft aan dat geprobeerd is met een andere universiteit afspraken te maken, maar dat bleek moeilijk. Het blijft maatwerk. Het gebrek aan een eenduidige definitie van selectie lijkt hierbij ook een rol te spelen. Opleidingen komen soms bij elkaar om elkaar te informeren en afspraken te maken over het toelaten van elkaars bachelorstudenten. Het accent ligt bij dit soort contacten overigens op toelating tot de bachelor in verband met de capaciteitsbeperkingen bij deze bacheloropleidingen.

Niet altijd kennis over andere instelling

Bij sommige universiteiten zijn er adviesgesprekken en geeft men advies aan de studenten. De studieadviseurs hebben een goed beeld van de alternatieven binnen de eigen instelling. Het is echter niet altijd mogelijk te adviseren over een overstap naar een andere instelling, omdat men daarover niet altijd de kennis in huis heeft. Sommige studenten geven aan dat het mogelijk is dat studenten in verwarring raken, omdat zij zich op meerdere plekken aanmelden en de procedures verschillen.

7 De rol van kansengelijkheid

Daar waar sprake is van selectie, dient aandacht te zijn voor kansengelijkheid. Voorkomen moet worden dat (groepen) studenten selecterende opleidingen mijden in hun studiekeuze. Ook is het ongewenst dat bepaalde groepen studenten meer kans hebben toegelaten te worden tot een selecterende opleiding als gevolg van onbedoelde effecten van de selectieprocedure. Uit ons vorige onderzoek bleek dat de doorstroom naar selecterende masteropleidingen enigszins verschilt van die naar niet-selecterende masteropleidingen. Dat maakt de vierde deelvraag uit dit onderzoek extra relevant: in hoeverre voeren instellingen gericht beleid op de instroom van specifieke subgroepen in selecterende masteropleidingen, met het oog op kansengelijkheid? Deze vraag beantwoorden we in dit hoofdstuk.

Allereerst gaan we in op de door instellingen en studenten ervaren effecten van selectie (paragraaf 7.1). Vervolgens kijken we nader naar de instroom in de selecterende masteropleidingen (paragraaf 7.2). Daarna gaan we in op de mate van zelfselectie onder studenten (paragraaf 7.3). Tot slot bespreken we de aanwezigheid van beleid dat gericht is op de instroom van specifieke groepen studenten in selecterende masteropleidingen (paragraaf 7.4).

Samenvatting

Volgens opleidingen leidt selectie tot een hoger rendement en lagere uitval, maar hier zijn geen harde cijfers over. Relatief steeds meer studenten stromen direct vanuit de bachelor een master in die aanvullende eisen stelt aan studenten van de eigen (verwante) bacheloropleidingen. Vooral vrouwen en studenten met een westerse migratieachtergrond stromen relatief vaak direct aansluitend een selecterende master in. Studenten met een niet-westerse migratieachtergrond lijken een kleine inhaalslag te maken. Het inkomen van de ouders lijkt er niet toe te doen. Zelfselectie speelt een rol bij studenten die niet kiezen voor een selecterende master. Zij verwachten bijvoorbeeld dat de selectieprocedure te intensief of te competitief zal zijn, of dat ze niet worden toegelaten. Instellingen hebben geen specifiek beleid gericht op kansengelijkheid in selecterende masteropleidingen. De meeste opleidingen geven aan te selecteren op kwaliteit c.q. geschiktheid. Wel is op verschillende instellingen diversiteitsbeleid in ontwikkeling.

7.1 Ervaren effecten van selectie

Hoog rendement, minder uitval

De opleidingen die wij hebben gesproken, vinden in het algemeen dat de eisen passen bij de specifieke opleidingen waar ze voor gesteld worden. Over het effect kunnen we op basis van ons onderzoek echter weinig zeggen. Opleidingen spreken vaak van een hoog rendement en we hoorden op meerdere plekken dat eenmaal toegelaten studenten zelden uitvallen. Een opleiding gaf aan dat bij een minder strikte toelatingsprocedure de uitval zou toenemen. Volgens een andere opleiding was van één opleiding de populatie mede als gevolg van de invoering van selectie gewijzigd: wat meer eigen bachelors stroomden in, wat minder hbo'ers en internationale studenten.

In hoeverre het veronderstelde hogere rendement en de lagere uitval zijn toe te schrijven aan de gestelde eisen is lastig hard te maken. Een universiteit gaf aan

voor de toelating een eigen informatiesysteem te gebruiken, waarin allerlei aspecten rondom toelating en studiesucces worden vastgelegd. Men gebruikt het systeem onder meer om aanmeldingen efficiënter te beoordelen. Zo heeft de universiteit bijvoorbeeld steeds beter in beeld welke buitenlandse universiteiten goede kandidaten afleveren.

Homogenere studentengroepen

Opleidingen spreken ook wel van homogenere groepen van gemotiveerde studenten als gevolg van selectie, waarmee het voor docenten plezieriger en efficiënter werken is. Ook studenten noemen dit. Ze hebben minder last van een 'zesjescultuur'; de studentenpopulatie van masters met aanvullende eisen is gemotiveerder en wil echt leren. Dat heeft volgens deze studenten een effect op de hele groep. Studenten geven ook wel aan meer vertrouwen te hebben omdat ze door de selectie zijn gekomen.

7.2 Kanselijkheid in selecterende master

Gelijke kans voor alle groepen studenten?

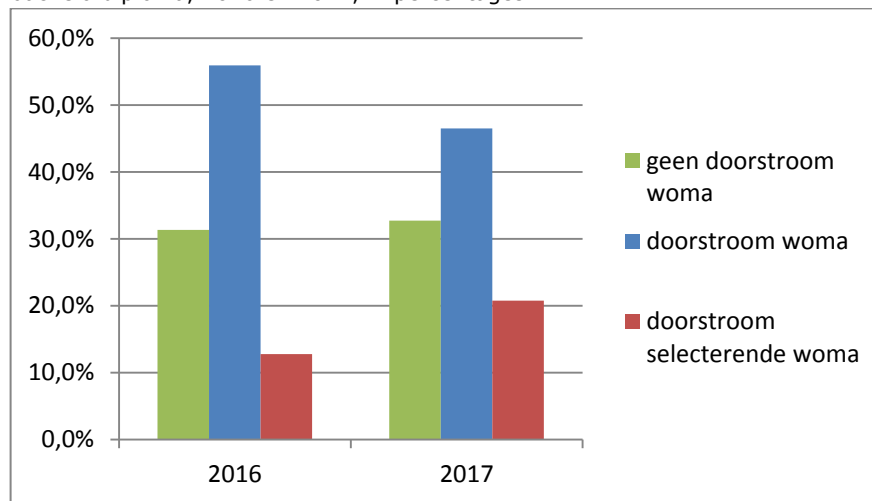
In hoofdstuk 4 zagen we dat de instroom van studenten in selecterende masters verschilt, afhankelijk van de definitie van selectie. Los van de definitiekwestie zien we dat behoorlijk wat studenten een master instromen die op enige wijze aanvullende eisen stelt. Zelfs als we ons beperken tot masters met een capaciteitsbeperking, stroomt ondertussen al 8 procent van de studentenpopulatie direct na het behalen van een bachelordiploma een dergelijke master in.

De vraag is of alle studenten een gelijke kans hebben om een master met aanvullende eisen in te stromen. Ondervinden studenten die behoren tot bepaalde groepen voordeel of nadeel van het feit dat ze aan aanvullende eisen moeten voldoen? Om dit te onderzoeken hebben we populaties van masters met en zonder aanvullende eisen vergeleken. Voor de vergelijking tussen 2016 en 2017 hebben we gekeken naar masters die aanvullende eisen stellen aan studenten uit hun eigen instelling, voor 2017 ook naar selectie op basis van de verschillende definities. We hebben nog te weinig informatie over de selectiviteit van masteropleidingen over een reeks van jaren, om uitspraken over trends te kunnen doen.

Meer studenten in selecterende master

Het aandeel studenten dat direct vanuit de bachelor een master instroomt die aanvullende eisen stelt aan alle studenten, dus ook studenten van eigen (verwante) bacheloropleidingen, neemt toe van 13 procent in 2016 naar 21 procent in 2017 (figuur 7.2a). Dit komt met name door de toename van het aantal opleidingen met selectie. Het aandeel studenten dat doorstroomt naar de overige masteropleidingen neemt af van 56 procent naar ruim 46 procent. Het percentage studenten dat niet direct doorstroomt naar een masteropleiding is licht gedaald (zie hoofdstuk 3).

Figuur 7.2a Direct aansluitende doorstroom naar selecterende wo-master na behalen wo-bachelordiploma, 2016 en 2017, in percentages

Bron: DUO, 2017; bewerkingen: Inspectie van het Onderwijs, 2017

Patroon 2016 ongewijzigd

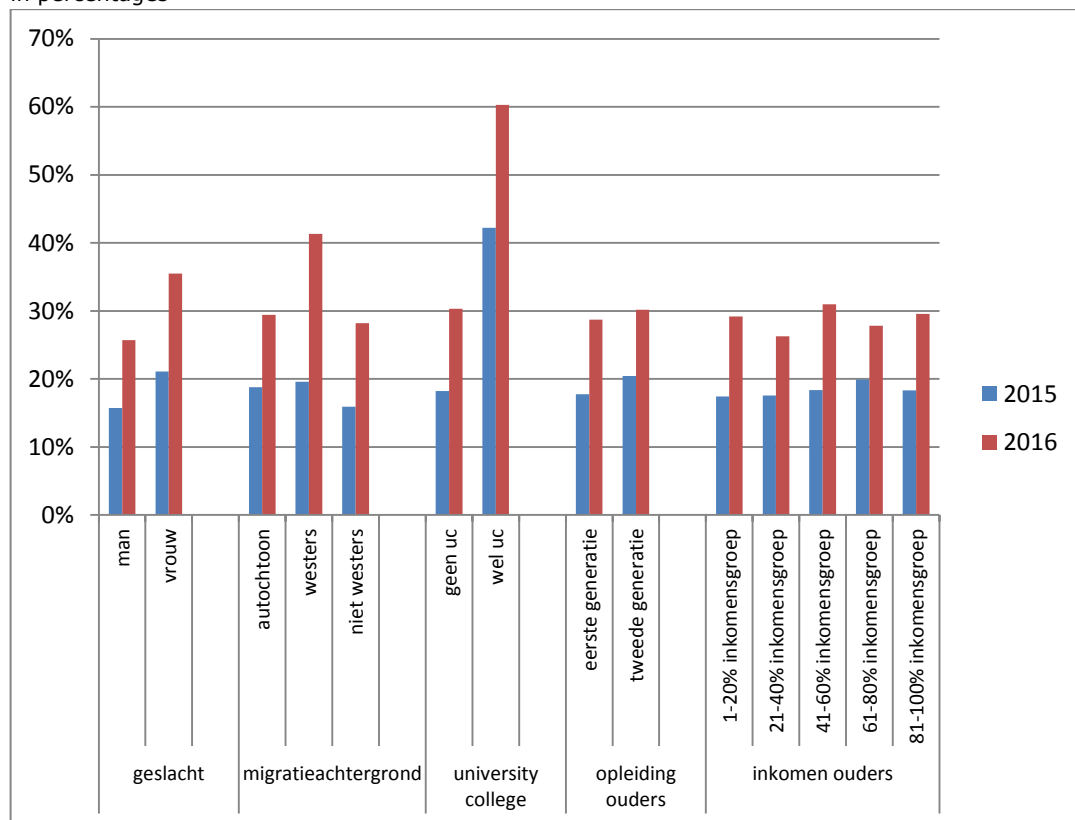
Omdat het aantal selecterende masters is toegenomen, zien we bij alle groepen dat het percentage direct aansluitende doorstroom naar een selecterende master van 2016 op 2017 stijgt (figuur 7.2b). Het verschil tussen de groepen binnen ieder jaar is hier relevant. Relatief meer vrouwen, meer studenten met een westerse migratieachtergrond³ en meer studenten met een diploma van een university college stromen een selecterende master in die (ook) aan de eigen studenten aanvullende eisen stelt. Dit geldt in beperkte mate ook voor tweedegeneratiestudenten. Het inkomen van de ouders lijkt er niet toe te doen. We zien dit beeld zowel in 2016 als in 2017. Van bijvoorbeeld alle vrouwen die in 2017 met een bachelordiploma direct doorstroomden naar een master, stroomde 35,5 procent een selecterende master in. Bij de mannen is dit 25,7 procent.

Nog meer vrouwen, inhaalslag studenten met niet-westerse migratieachtergrond

We zien twee opvallende ontwikkelingen als we 2016 en 2017 vergelijken. De eerste is dat er in 2017 naar verhouding nog meer vrouwen dan mannen zijn die een master met aanvullende eisen instromen dan in 2016. Het verschil tussen mannen en vrouwen is dus toegenomen. De tweede is dat de instroom van studenten met een westerse migratieachtergrond naar verhouding is toegenomen. Het verschil tussen Nederlandse studenten en studenten met een niet-westerse migratieachtergrond is juist afgenomen ten opzichte van 2016. De studenten met een niet-westerse migratieachtergrond lijken een kleine inhaalslag te maken.

³ Dit is exclusief de groep internationale studenten die direct vanuit het buitenland de master instroomt.

Figuur 7.2b Direct aansluitende doorstroom van subgroepen naar selecterende wo-master na behalen wo-bachelordiploma, 2016 en 2017 (exclusief de groep die niet direct doorstroomt) , in percentages

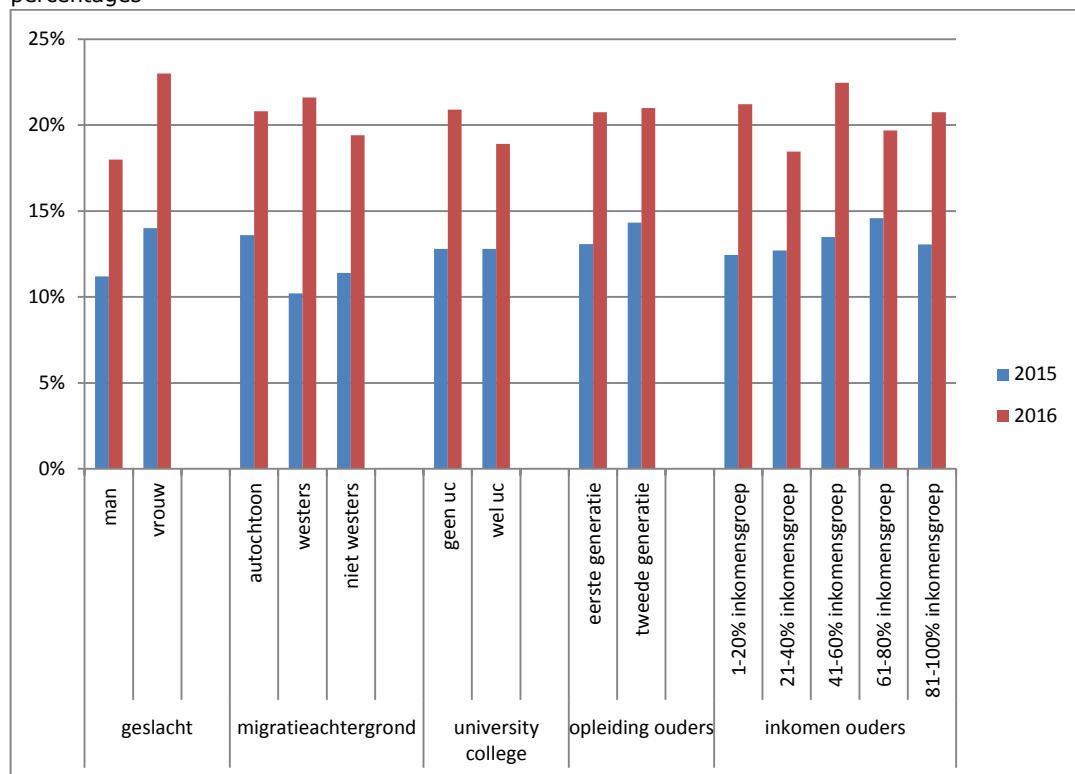

Bron: DUO, 2018; CBS 2018; Inspectie van het Onderwijs, 2018

Verschuiving in totale doorstroom

Als we de groep studenten die niet direct een masteropleiding instromen meenemen in de doorstroompercentages, dan zien we een verschuiving van de instroom van studenten afkomstig van een university college in selecterende masters (figuur 7.2c). Het percentage dat doorstroomt vanuit een university college naar een selecterende master is kleiner dan het percentage vanuit de overige bacheloropleidingen. Dit komt doordat een groot deel van de studenten van university colleges na diplomering niet (direct) een Nederlandse masteropleiding gaat volgen. Het verschil tussen eerste- en tweedegeratie studenten is verdwenen.

Figuur 7.2c Direct aansluitende doorstroom van subgroepen naar selecterende wo-master na behalen wo-bachelordiploma, 2016 en 2017 (inclusief de groep die niet direct doorstroomt), in percentages

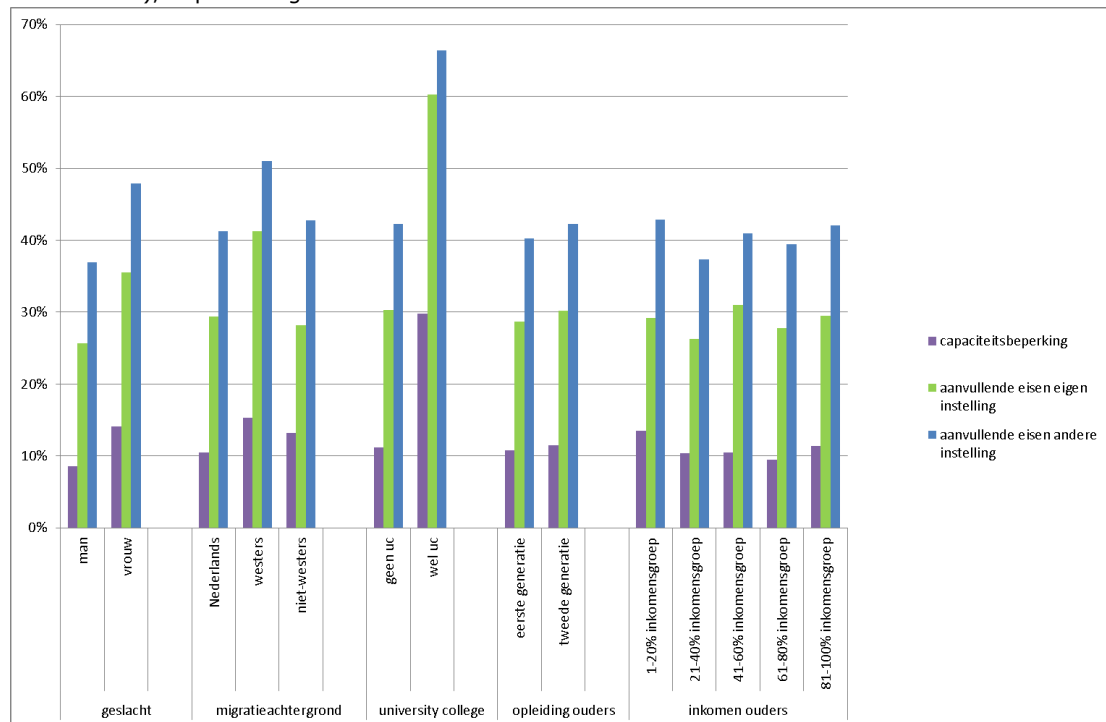

Bron: DUO, 2018; CBS 2018; Inspectie van het Onderwijs, 2018

Verschillende definities, hetzelfde patroon

Welke definitie van selectie we ook hanteren, telkens zien we min of meer hetzelfde patroon: relatief meer vrouwen, meer studenten met een westerse migratieachtergrond, meer studenten met een diploma van een university college en iets meer tweedegeneratiestudenten stromen een selecterende master in (figuur 7.2d). Dit geldt dus als we alleen kijken naar masters met een capaciteitsbeperking, alleen naar masters die selecteren voor studenten van zowel de eigen instelling als andere instellingen, en naar masters die selecteren voor ten minste studenten van andere instellingen.

Figuur 7.2d Direct aansluitende doorstroom van subgroepen naar selecterende wo-master na behalen wo-bachelordiploma, verschillende definities, 2017 (exclusief de groep die niet direct doorstroomt), in percentages

Bron: DUO, 2018; CBS 2018; Inspectie van het Onderwijs, 2018

Populatie researchmasters vergelijkbaar met die van selecterende masters
 Bachelorgediplomeerden met een westerse migratieachtergrond stromen relatief vaak door naar een researchmaster. Studenten met een niet-westerse migratieachtergrond doen dit naar verhouding minder vaak. Verder gaan er relatief meer vrouwen dan mannen naar een researchmaster en ook studenten van een university college stromen relatief vaker door naar een researchmaster.

Doorstroom naar researchmaster stabiel, maar keuze voor instelling verschuift
 De directe doorstroom van wo-bachelorgediplomeerden naar een researchmaster is al jaren min of meer constant en ligt tussen de 3 en 4 procent. Wel zien we opvallende verschuivingen in de keuze voor de instelling. Van de groep studenten die doorstroomt naar een researchmaster kiest in 2017 ruim een kwart voor een master aan een andere instelling. Dit was in 2006 nog rond de 11 procent.

7.3 Zelfselectie

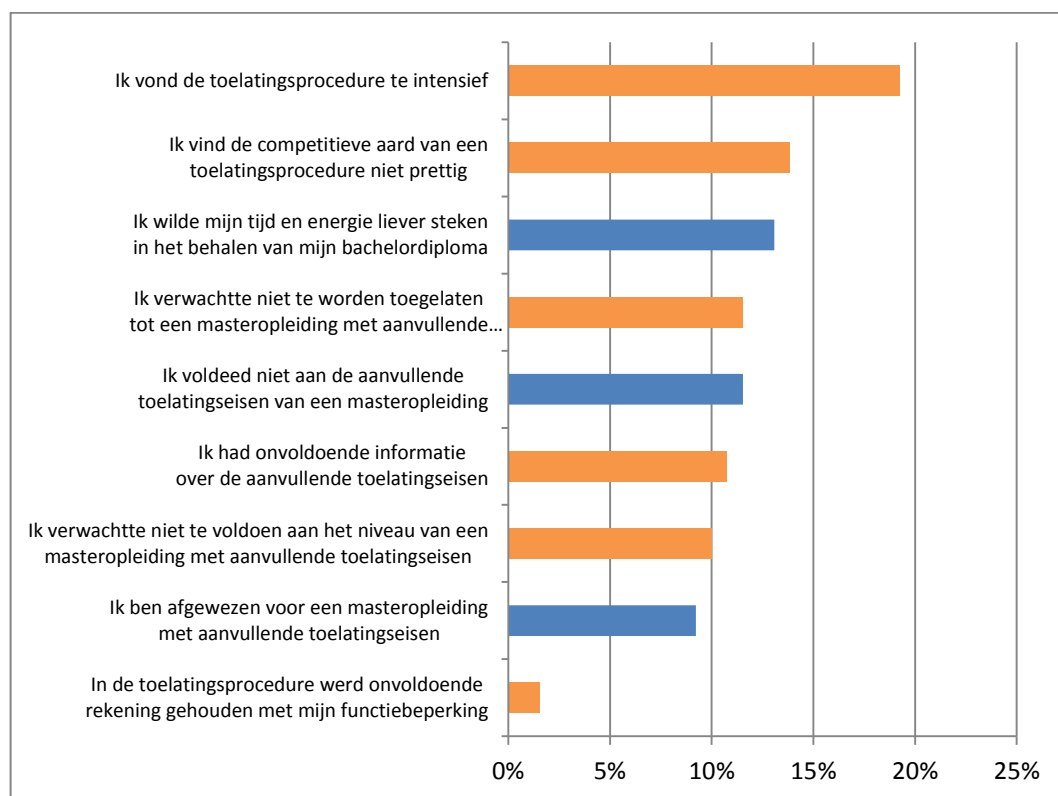
Bijna 30 procent in niet-selecterende master overwoog selecterende master
 Dat studenten een niet-selecterende opleiding volgen, betekent niet dat ze niet hebben overwogen om naar een selecterende opleiding te gaan of hebben geprobeerd daar toegang toe te krijgen. Van de 450 studenten aan niet-selectieve masteropleidingen hebben er 130 (29 procent) overwogen om aan een selecterende masteropleiding te beginnen, zo blijkt uit ons vragenlijstonderzoek. Van de 71 procent die dit niet heeft overwogen, geeft slechts 2 procent aan zich te hebben laten weerhouden door een gebrek aan informatie over de aanvullende toelatingseisen. Zo'n 87 procent zegt dat hun masteropleiding toevallig geen

aanvullende eisen stelde – met andere woorden, voor deze groep was het geen issue.

Toelatingsprocedure te intensief en competitief

Voor de groep studenten die wel heeft overwogen een selecterende masteropleiding te gaan volgen, maar dit uiteindelijk niet heeft gedaan, zijn er inhoudelijke redenen voor deze keuze (figuur 7.3a). Genoemde redenen die mogelijk met zelfselectie te maken hebben, zijn in de figuur met oranje gemarkeerd. De twee meest genoemde redenen hebben te maken met de selectieprocedure. Men verwacht dat deze te intensief of te competitief zal zijn (respectievelijk 19 en 14 procent). Vijftien studenten (12 procent) verwachtten niet te worden toegelaten. Ten slotte gaven twaalf studenten in de vragenlijst aan dat ze zijn afgewezen voor een selecterende master.

Figuur 7.3a Antwoord van studenten op de vraag 'Waarom ben je uiteindelijk niet gestart met een masteropleiding die aanvullende toelatingseisen stelt?' (n=130, meerdere antwoorden mogelijk), in percentages ■ = mogelijk zelfselectie

Bron: Inspectie van het Onderwijs 2018

Te lage cijfers

Aan 21 studenten die niet verwachtten te worden toegelaten vroegen we waarom ze dat dachten.⁴ Van deze groep gaven veertien studenten als reden op dat ze gedurende hun bacheloropleiding te lage cijfers hadden behaald. Zes studenten verwachtten dat hun medestudenten meer kans zouden maken en vier waren bang

⁴ Dit aantal is groter dan de eerdergenoemde vijftien, omdat hier ook zes studenten zijn meegenomen die niet hebben overwogen zich bij een selecterende master aan te melden omdat ze niet verwachtten te worden toegelaten.

dat ze de toelatingstoets niet zouden halen. Drie studenten vonden de toelatingstoets te moeilijk.

7.4 Instellingsbeleid rond kansengelijkheid

Geen beleid gericht op kansengelijkheid selecterende masters

In ons praktijkonderzoek vroegen we in hoeverre instellingen vanuit het oogpunt van kansengelijkheid beleid hebben dat gericht is op de instroom van specifieke subgroepen in selecterende masteropleidingen. Voor de masteropleidingen die wij spraken is zulk beleid er niet. Dit strookt met het beeld dat we in ons vorige rapport schetsten (Inspectie van het Onderwijs, 2017). Tijdens de gesprekken zijn we hier dieper op ingegaan.

Geen zicht op instroom van subgroepen

De universiteiten en opleidingen die wij spraken kijken niet specifiek naar de instroom van specifieke groepen studenten in selecterende masters, zoals studenten met een niet-westerse migratieachtergrond of studenten met ouders met een lagere sociaaleconomische status. Ze hebben daar geen zicht op en er wordt ook geen onderzoek naar gedaan. Er zijn opleidingen die hier best meer van zouden willen weten, maar voor de meeste opleidingen is het niet echt een issue; ze geven aan te selecteren op inhoud, op kwaliteit c.q. geschiktheid. Daar speelt met name voor buitenlandse studenten ook het beurzenstelsel nog een rol bij. Eén opleiding geeft aan dat er in de selectieprocedure wel aandacht is voor culturele aspecten.

Studenten ervaren voldoende diversiteit

Ook de studenten die we spraken hebben geen expliciet beeld van beleid gericht op specifieke groepen. De studenten vinden het ook niet iets wat hen direct aangaat en vertalen diversiteit vooral naar de aanwezigheid van studenten van verschillende nationaliteiten binnen hun opleiding. In dat opzicht ervaren ze in het algemeen voldoende diversiteit. Ze geven ook wel aan dat het hun vooral gaat om de *open-mindedness* van hun medestudenten. En daarnaast hechten sommigen eraan te studeren met gemotiveerde studenten met een hoog niveau.

Beleid rond kansengelijkheid meer iets voor bachelor

Een van de opleidingen gaf aan dat inclusief toelatingsbeleid vooral een issue is bij de toelating tot de bachelor. Dat sluit aan bij de vaker gehoorde opvatting dat de aandacht voor de vertegenwoordiging van verschillende groepen meer iets is voor de werving voor de bacheloropleidingen dan voor de masteropleidingen. Verschillende universiteiten die we spraken willen zich bijvoorbeeld actiever richten op het werven van meer studenten met een niet-westerse migratieachtergrond voor de bacheloropleidingen. Die groep is bij deze universiteiten nu ondervertegenwoordigd. Hoe ze dit willen doen is nog niet duidelijk.

Enkele opleidingen stelden dat beleid rond kansengelijkheid vooral gericht zou moeten zijn op de bachelorfase, dus op studenten die al bezig zijn met hun bachelor. Het is zaak deze studenten goed te begeleiden, vooral ook met het oog op doorstroom in de masterfase.

Instellingskenmerken beïnvloeden samenstelling studentenpopulatie

Verschillende gesprekspartners merkten op dat specifieke kenmerken van de universiteit of de opleiding een rol kunnen spelen in de samenstelling van de studentenpopulatie. Bijvoorbeeld de regio waarin de universiteit zich bevindt (al dan niet in de Randstad), de werkgelegenheid in de regio, de aard van de opleiding

(landbouw en techniek zijn bijvoorbeeld minder gewild bij studenten met een niet-westerse migratieachtergrond), de mate van hbo-instroom of de mate waarin specifieke groepen studenten met (alleen) een bachelordiploma de arbeidsmarkt betreden. De samenstelling van de studentenpopulatie zegt dus niet altijd iets over de mate van kansengelijkheid binnen de instelling.

Soms concrete voorzieningen, los van selectie

De opleidingen en studenten die wij spraken vinden kansengelijkheid vaak belangrijk. In enkele gesprekken werd dit thema gekoppeld aan actief beleid en concrete voorzieningen voor studenten met een functiebeperking en het anderszins accommoderen van specifieke doelgroepen. Dat kan bijvoorbeeld door contacturen aantrekkelijk in te roosteren en de mogelijkheid te bieden om de master in deeltijd te doen. In dit verband werd ook wel gezegd dat beurzen en mogelijkheden om gespreid te betalen kunnen bijdragen aan de toegankelijkheid van de master voor specifieke groepen.

Twee universiteiten gaven aan dat ze traditioneel een relatief groot aandeel studenten met een niet-westerse migratieachtergrond respectievelijk studenten met relatief laag opgeleide ouders hebben. Voor deze studenten hebben ze tot op zekere hoogte voorzieningen getroffen, in de zin van beurzen en aparte regelingen. Ze zeggen op deze manier een emancipatoire functie te vervullen. Dit staat los van selectie, voor zover die plaatsvindt.

Diversiteitsbeleid in ontwikkeling, soms diversity officer

Enkele universiteiten gaven aan bezig te zijn met de ontwikkeling van diversiteitsbeleid. Bij een daarvan is de expliciete insteek dat diversiteit de kwaliteit van het onderwijs kan verhogen. Kansengelijkheid en diversiteit zijn niet dezelfde begrippen, maar een diversiteitsbeleid kan wel bijdragen aan inclusiviteit en kansengelijkheid. Sommige universiteiten hebben in het kader van diversiteit een *diversity officer* ingesteld. Dat geldt ook voor de universiteit met een relatief groot aandeel studenten met een niet-westerse migratieachtergrond, die nadrukkelijk aangaf diversiteit om die reden een belangrijk onderwerp te vinden.

De *diversity officers* richten zich vooral op diversiteit 'na de poort'. Ze organiseren bijvoorbeeld cursussen voor docenten en *student ambassadors* (die hun opleiding promoten) over bewustwording van diversiteit, al dan niet bewuste vooringenomenheid en de omgang met culturele verschillen. Of ze zetten buddyprogramma's op voor internationale studenten, of een steunpunt voor studenten met een migratieachtergrond. Sommige universiteiten zien geen aanleiding om een *diversity officer* in te stellen, omdat ze weinig selectief zouden zijn. Een instelling geeft aan geen *diversity officer* te hebben, maar wel specifieke aandacht te geven aan bijvoorbeeld studenten met een functiebeperking.

Brede deelname aan VSNU-leergang over inclusief toelatingsbeleid

De VSNU-leergang 'Effectief en inclusief toelatingsbeleid' is gericht op het verbeteren van de kwaliteit van de selectieprocedure, en ook – vooral – op het voorkomen van zelfselectie door studenten en (vaak onbewuste) vooroordelen aan de kant van de universiteiten en opleidingen. De meeste instellingen die wij spraken hebben een of meer medewerkers afgevaardigd naar deze leergang. Zij geven aan belang te hechten aan meer duidelijkheid in de definities en aan kennisdeling over onderwerpen als toelating, selectie en inclusiviteit.

8 Conclusies en aanbevelingen

In welke mate en op welke wijze geven de bekostigde universiteiten invulling aan het selectiebeleid in de masterfase, en welke gevolgen heeft dit voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs? Dat is de vraag die in dit rapport centraal stond. We hebben deze vraag beantwoord aan de hand van vier deelvragen, gericht op selectie in het algemeen, voorlichting, de rol van toegankelijkheid en de rol van kansengelijkheid bij selectie. In dit hoofdstuk presenteren we onze conclusies (paragraaf 8.1). Op basis daarvan formuleren we daarnaast enkele aanbevelingen, onder andere bedoeld om de transparantie en informatievoorziening voor studenten te verbeteren (paragraaf 8.2).

8.1 Conclusies

Algemeen beeld: de toegankelijkheid van het masteronderwijs

Vorig jaar concludeerden we dat er geen concrete aanwijzingen waren dat de brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs onder druk staat. Alle groepen studenten bleven redelijk gelijk vertegenwoordigd in het hoger onderwijs. Wel zagen we dat bepaalde groepen studenten wat minder vaak in opleidingen met selectie instroomden, zowel in de bachelor als in de master. Uit dit onderzoek blijkt dat de verschillen in de studentenstroom tussen selecterende en niet-selecterende masteropleidingen niet groter zijn geworden. Toch zijn er ook signalen die kunnen duiden op een verminderde toegankelijkheid van het hoger onderwijs. Zo laat het kwantitatief beeld zien dat:

- het aantal selecterende masters toeneemt;
- de afname van de totale doorstroom van bachelorgediplomeerden naar de master verder doorzet;
- het aandeel bachelorgediplomeerden dat een tussenjaar neemt blijft stijgen.

Het zijn ontwikkelingen die verdere monitoring en nader onderzoek over een langere periode vergen om ze beter te kunnen duiden. De komende jaren blijft het thema selectie en toegankelijkheid van het hoger onderwijs dan ook onverminderd van belang. De inspectie zal de ontwikkelingen op het gebied van selectie en toegankelijkheid in het hoger onderwijs dan ook blijven volgen.

Selectie

Het begrip selectie leidt tot verwarring. Veel opleidingen zeggen niet te selecteren, maar stellen wel aanvullende eisen aan aspirant-studenten. Daarom is geen eenduidig antwoord te geven op de vraag in welke mate wo-masteropleidingen selecteren. Afhankelijk van de gehanteerde definitie geldt dit voor 10 tot 40 procent van de opleidingen. Opleidingen maken daarbij vaak onderscheid tussen groepen studenten. Vooral aan hbo-studenten en buitenlandse studenten stellen ze vaak aanvullende eisen. Meestal gaat het om een motivatie en een minimaal Grade Point Average (GPA). De weging van deze aanvullende eisen verschilt per opleiding. Vaak kunnen studenten compenseren voor bijvoorbeeld mindere cijfers.

Voorlichting

Instellingen geven studenten vooral voorlichting over toelating tot de master via de website en voorlichtingsdagen. De universiteiten werken aan verbetering van de

voorlichting, en dat werpt zijn vruchten af. Studenten zijn doorgaans redelijk tevreden over de inhoud en de vindbaarheid van de informatie. De informatie op de website is volgens hen verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren. Toch is verdere verbetering mogelijk en noodzakelijk. Het gaat dan vooral om voorlichting over de weging van aanvullende eisen en de terugkoppeling van resultaten. Studenten weten ook niet altijd bij wie ze terecht kunnen tijdens het toelatingstraject, en pleiten voor een betere studieloopbaanbegeleiding in de vooropleiding.

De rol van toegankelijkheid bij selectie

Om de toegankelijkheid daadwerkelijk te kunnen waarborgen, zeker ook die van de masterfase, is het belangrijk dat instellingen en opleidingen de toegankelijkheid laten meewegen in hun besluit om al dan niet te kiezen voor selectie. We constateren dat universiteiten die al selecteren of dit overwegen, hier zorgvuldig mee omgaan en oog houden voor de toegankelijkheid van het masteraanbod. Hierin worden ook belangrijke stappen gezet, onder meer via de taskforce Toelating master. Zo is voor de komende twee jaar een universiteitsbreed vangnet ingesteld, zodat bachelorgediplomeerden altijd de mogelijkheid hebben om een passende master te volgen. Veel opleidingen geven overigens aan dat een (geformaliseerd) vangnet niet of nog niet nodig is. Een aandachtspunt is de afstemming tussen universiteiten rond selecterende masters: daarvan is maar beperkt sprake. Dit zou studenten kunnen ontmoedigen om een master aan een andere instelling te volgen.

De rol van kansengelijkheid bij selectie

In ons vorige rapport vroegen we om alertheid met betrekking tot de ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen studenten bij selecterende masteropleidingen. In 2017 zien we nog steeds kleine verschillen, vergelijkbaar met de cijfers van 2016, maar het verschil tussen Nederlandse studenten en studenten met een niet-westerse migratieachtergrond is afgenomen ten opzichte van 2016. Studenten met een niet-westerse migratieachtergrond lijken een kleine inhaalslag te maken. Zelfselectie speelt een rol bij studenten die niet kiezen voor een selecterende master. Zij verwachten bijvoorbeeld dat de selectieprocedure te intensief of te competitief zal zijn, of dat ze niet worden toegelaten.

Specifiek beleid, gericht op de vertegenwoordiging van bepaalde groepen studenten in selecterende masteropleidingen, ontbreekt momenteel. Opleidingen vinden kansengelijkheid vaak wel belangrijk, maar geven aan te selecteren op kwaliteit c.q. geschiktheid. Wel is op verschillende instellingen diversiteitsbeleid in ontwikkeling. We blijven de komende jaren alert op instroomverschillen tussen groepen van studenten en onbedoelde effecten van selectie die het hoger onderwijs mogelijk minder toegankelijk maken.

Besluit

Selecterende instellingen en opleidingen nemen hun verantwoordelijkheid serieus, en doen hun best om de selectieprocedure zorgvuldig en transparant vorm te geven. Met een zorgvuldige en transparante selectieprocedure én in goed overleg met andere instellingen moet het mogelijk zijn om daadwerkelijk elke student de juiste plek in het hoger onderwijs te bieden. In lijn met de ingezette activiteiten vanuit de VSNU zetten de instellingen en opleidingen bewuste stappen in de goede richting. De inspectie zal deze activiteiten, gezien de ontwikkelopgave die er nog is, blijven volgen. Ondertussen blijven we in gesprek met de VSNU en de

studentenorganisaties over een gezamenlijk begrippenkader en de manier waarop de monitoring van het toelatingsbeleid verbeterd kan worden.

8.2 Aanbevelingen

Uit de conclusies komt naar voren dat de aandachtspunten uit ons vorige rapport serieus worden opgepakt. Tegelijkertijd zijn er nog aspecten waarop verbetering nodig is. Ze kunnen worden meegenomen door de taskforce Toelating master, maar zijn in eerste instantie gericht aan de instellingen en selecterende masteropleidingen.

1. Zorg voor afstemming over selectie met andere instellingen.

De toegankelijkheid van de masterfase kan nog beter geborgd worden als universiteiten dat als een gezamenlijke verantwoordelijkheid oppakken en op dit vlak meer met elkaar afstemmen. Het universiteitsbreed ingestelde vangnet biedt daarvoor een goede basis. Men zou bijvoorbeeld meer en vaker informatie over bedoelde en onbedoelde effecten van selectie met elkaar kunnen delen, evenals informatie over de inhoud en effectiviteit van de gehanteerde criteria en -procedures.

2. Vervroeg de voorlichting over het toelatingsbeleid van masters.

Start al tijdig tijdens de vooropleiding (wo-bachelor en hbo-bachelor) met voorlichting over het toelatingsbeleid van mogelijke masteropleidingen.

3. Maak persoonlijk contact met een vaste contactpersoon mogelijk.

Zorg ervoor dat in het traject van aanmelding en toelating persoonlijk contact mogelijk is door een vaste contactpersoon te benoemen.

4. Informeer studenten over de weging van aanvullende eisen.

Informeer studenten voorafgaand aan de toelatingsprocedure over de weging van de aanvullende eisen die gesteld worden.

5. Geef studenten feedback op hun prestaties.

Verhoog de transparantie van de toelatingsprocedure door de studenten feedback te geven op de prestaties die ze leveren.

6. Besteed meer aandacht aan kansengelijkheid.

Schenk meer aandacht aan de begeleiding en ondersteuning van specifieke groepen studenten, het verbeteren van de kwaliteit van de selectieprocedure en het voorkomen van (vaak onbewuste) vooroordelen om de kansengelijkheid en de inclusiviteit van het onderwijs te bevorderen.

Ontwikkel hiertoe eventueel specifiek beleid gericht op kansengelijkheid bij de toelating tot de master.

7. Zorg voor een gedeeld begrippenkader rond selectie.

Verhelder onder meer het begrip selectie, zodat voor iedereen duidelijk is welke opleidingen selecteren.

Geraadpleegde literatuur

Broek, A. van den, Nooij, J., Essen, M. van, & Duysak, S. (2017). *Selectie & plaatsing bij numerusfixusopleidingen. De intentie tot deelname, de deelname aan de selectie en de uitslag in relatie tot achtergrondkenmerken*. Nijmegen: ResearchNed.

CHOI (2016). *Mastergids 2016: selectieve toelating is de trend*. Geraadpleegd op 1 maart 2018 van <https://www.keuzegids.org/nieuws7718-mastergids-2016-selectieve-toelating-is-de-trend>

CHOI (2018). *Masterkiezer stuit op schijnselectie*. Persbericht behorende bij Keuzegids Masters 2018. Geraadpleegd op 21 maart 2018 van https://www.keuzegids.org/download/persbericht_selectie_keuzegids_masters_2018.pdf

Hoeven, A. van den. (2017). Bevoordelen en benadelen. Wat instellingen mogen en wat niet. Uit *Thema Hoger Onderwijs*. januari_2017. Allerhande Diversiteit (41-46).

Inspectie van het Onderwijs (2017). *Selectie: meer dan cijfers alleen*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2018). *Tussenrapportage. Selectie in de wo-master. Eerste resultaten van het lopende onderzoek studiejaar 2017-2018*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Kamerbrief, (7-7-2017), Selectie en toegankelijkheid van het hoger onderwijs, ref. 1149333, OCW, HO&S, Den Haag.

Meijer, R.R., & Niessen, A.S.M. (2015). A trial studying approach to predict college achievement. *Frontiers in Psychology*, 6 (887), 1-3.

Motie van het lid Verhoeven C.S. (2017). Voorgesteld 2 februari 2017. nr. 111 – 34 550-VIII, Tweede Kamer der Staten-Generaal, Vergaderjaar 2016-2017

Urlings-Strop, L.C., Stegers-Jager, K.M., Stijnen, T., & Themmen, A.P.N. (2013). Academic and non-academic selection criteria in predicting medical school performance. *Medical Teacher*, 35, 497-502.

Visser, K. (2017), Kantel de selectie in het hoger onderwijs, Science Guide, <https://www.scienceguide.nl/2017/08/kantel-de-selectie-in-het-hoger-onderwijs>

VSNU (2017). *Notitie Voortgang taskforce Toelating master*. Den Haag, VSNU

VSNU, Universiteiten staan voor toegankelijkheid van het wetenschappelijk onderwijs, http://www.vsnu.nl/nl_NL/toegankelijkheid-onderwijs.html

VSNU, (2017-2018), leergang 'effectief en inclusief toelatingsbeleid'.

Wouters, A. (2017). *Effects of medical school selection*. Proefschrift. Amsterdam: VUmc.

Bijlage

Relevante wetsartikelen

In deze bijlage zijn de relevante artikelen uit de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) opgenomen.

Artikel 6.7. Toestemming voor specifieke selectiecriteria en hoger collegegeld

1. Onze minister kan op aanvraag van het instellingsbestuur toestemming verlenen gegadigden bij de inschrijving voor een opleiding te selecteren volgens door het instellingsbestuur vast te stellen criteria en in samenhang daarmee voor de geselecteerde studenten een collegegeld vast te stellen dat hoger is dan het volledige wettelijke collegegeld dat op grond van artikel 7.45, vijfde lid, bij algemene maatregel van bestuur is vastgesteld en op de wijze daarin bepaald is geïndexeerd.
2. De toestemming van Onze minister heeft betrekking op een bepaalde opleiding of op een bepaald programma binnen een opleiding waarvan de studielast en eindtermen gelijk zijn aan die van de opleiding.
3. Onze minister verleent uitsluitend zijn toestemming, indien:
 - a. de aanvraag kleinschalig en intensief onderwijs betreft, dat is gericht op een bovengemiddeld onderwijsrendement en waarbij de activiteiten binnen en buiten het curriculum met elkaar zijn verbonden; en
 - b. de toestemming geen afbreuk doet aan de kwaliteit of de toegankelijkheid van het hoger onderwijs.
4. Het hogere collegegeld bedoeld in het eerste lid, bedraagt ten hoogste vijf maal het volledige wettelijk collegegeld dat op grond van artikel 7.45, vijfde lid, bij algemene maatregel van bestuur is vastgesteld en op de wijze daarin bepaald is geïndexeerd.

Artikel 6.7a. Aan toestemming verbonden verplichtingen

1. Aan de toestemming, bedoeld in artikel 6.7, eerste lid, zijn de volgende verplichtingen voor het instellingsbestuur verbonden:
 - a. het selecteren van gegadigden;
 - b. het vaststellen van een regeling voor de selectiecriteria en -procedure;
 - c. het vaststellen van een regeling voor de criteria en procedure voor dispensatie van betaling van het hogere collegegeld; en
 - d. het meewerken aan een eenmalige toetsing aan de praktijk als bedoeld in artikel 6.7c.
2. Onze minister kan andere verplichtingen aan de toestemming, bedoeld in artikel 6.7, eerste lid, verbinden.
3. Het instellingsbestuur selecteert de gegadigden uitsluitend op grond van kwalitatieve criteria. Het aantal soorten kwalitatieve selectiecriteria bedraagt ten minste twee.

Artikel 7.15. Informatieverstrekking aan studenten en aanstaande studenten.

1. Het instellingsbestuur verstrekt zodanige informatie aan studenten en aspirant-studenten over:

d. de selectie van studenten,

dat deze studenten en aspirant-studenten in staat zijn de opleidingsmogelijkheden te vergelijken, zich een goed oordeel te vormen over de inhoud en de inrichting van het gevolgde of te volgen onderwijs en de examens en zich goed voor te bereiden op de gestelde eisen.

Artikel 7.30b. Toelatingseisen masteropleidingen

1. Voor de inschrijving voor een masteropleiding in het wetenschappelijk onderwijs of voor een masteropleiding in het hoger beroepsonderwijs geldt als toelatingseis:
 - a. het bezit van een graad Bachelor in het wetenschappelijk onderwijs onderscheidenlijk een graad Bachelor in het hoger beroepsonderwijs; of
 - b. het bezit van kennis, inzicht en vaardigheden op het niveau van een graad Bachelor in het wetenschappelijk onderwijs onderscheidenlijk een graad Bachelor in het hoger beroepsonderwijs.
2. Het instellingsbestuur kan naast de eisen, bedoeld in het eerste lid, kwalitatieve toelatingseisen vaststellen. Deze eisen worden opgenomen in de onderwijs- en examenregeling.
3. Het instellingsbestuur laat degenen die aan de gestelde eisen voldoen toe tot een masteropleiding. Indien het instellingsbestuur een maximum aantal voor de opleiding in te schrijven personen heeft vastgesteld, geldt als extra toelatingseis dat dit aantal door de toelating niet wordt overschreden.
4. Het instellingsbestuur maakt tijdig de procedure bekend op grond waarvan de toelating zal plaatsvinden ingeval het aantal aspirant-studenten voor een masteropleiding het maximumaantal, bedoeld in het derde lid, zou overschrijden. Het instellingsbestuur stelt daartoe een reglement vast.
5. Indien er sprake is van kwalitatieve toelatingseisen van studenten bedraagt het aantal soorten daarvan ten minste twee.
6. Indien afgestudeerden van een bacheloropleiding in het wetenschappelijk onderwijs zich niet kunnen of dreigen te kunnen inschrijven bij een masteropleiding in het wetenschappelijk onderwijs, kan Onze minister een of meer instellingsbesturen van universiteiten verplichten een of meer masteropleidingen aan te wijzen waaraan bedoelde afgestudeerden zich kunnen inschrijven.

Artikel 7.53. Beperking inschrijving op grond van beschikbare onderwijscapaciteit

1. Het instellingsbestuur kan per opleiding in verband met de beschikbare onderwijscapaciteit het maximum aantal studenten vaststellen dat voor de eerste maal kan worden ingeschreven voor de propedeutische fase van de desbetreffende opleiding. De vaststelling geschiedt voor een studiejaar.

- 2.** Het instellingsbestuur selecteert de aspirant-studenten in verband met de beschikbare onderwijscapaciteit uitsluitend op grond van kwalitatieve criteria. Het aantal soorten kwalitatieve selectiecriteria bedraagt ten minste twee.
- 3.** Het instellingsbestuur maakt tijdig de kwalitatieve selectiecriteria en de selectieprocedure bekend op grond waarvan de toelating zal plaatsvinden ingeval het aantal aspirant-studenten het maximum aantal, bedoeld in het eerste lid, zou overschrijden. Het instellingsbestuur stelt daartoe een reglement vast. Bij het vaststellen van het reglement houdt het instellingsbestuur rekening met de belangen van aspirant-studenten afkomstig uit de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba onderscheidenlijk Aruba, Curaçao en Sint Maarten.
- 4.** Het instellingsbestuur schrijft niet meer studenten in dan het maximum aantal dat het instellingsbestuur in verband met de beschikbare capaciteit heeft vastgesteld.
- 5.** Indien ten aanzien van een opleiding een ministeriële regeling als bedoeld in artikel 7.56 is vastgesteld, blijft dit artikel buiten toepassing.
- 6.** Voor 1 december van het kalenderjaar voorafgaande aan het studiejaar waarvoor de eerste vaststelling geschiedt, doet het instellingsbestuur hiervan mededeling aan Onze minister. Voor een opleiding die na deze datum voor de eerste maal is opgenomen in het register, bedoeld in artikel 6.13, en waarvan het onderwijs zal aanvangen met ingang van het daaropvolgende studiejaar, geldt 1 april als uiterste datum voor de mededeling aan Onze minister van de onderwijscapaciteit van die opleiding.
- 7.** Bij ministeriële regeling kunnen in ieder geval voorschriften worden vastgesteld met betrekking tot:
 - a.** de aanmeldingsdatum voor selectie; en
 - b.** indien een opleiding door meer dan één instelling als bedoeld in artikel 1.2, onder a, wordt verzorgd, het aantal selectieprocedures van een bepaalde opleiding waaraan een gegadigde in hetzelfde studiejaar kan deelnemen.